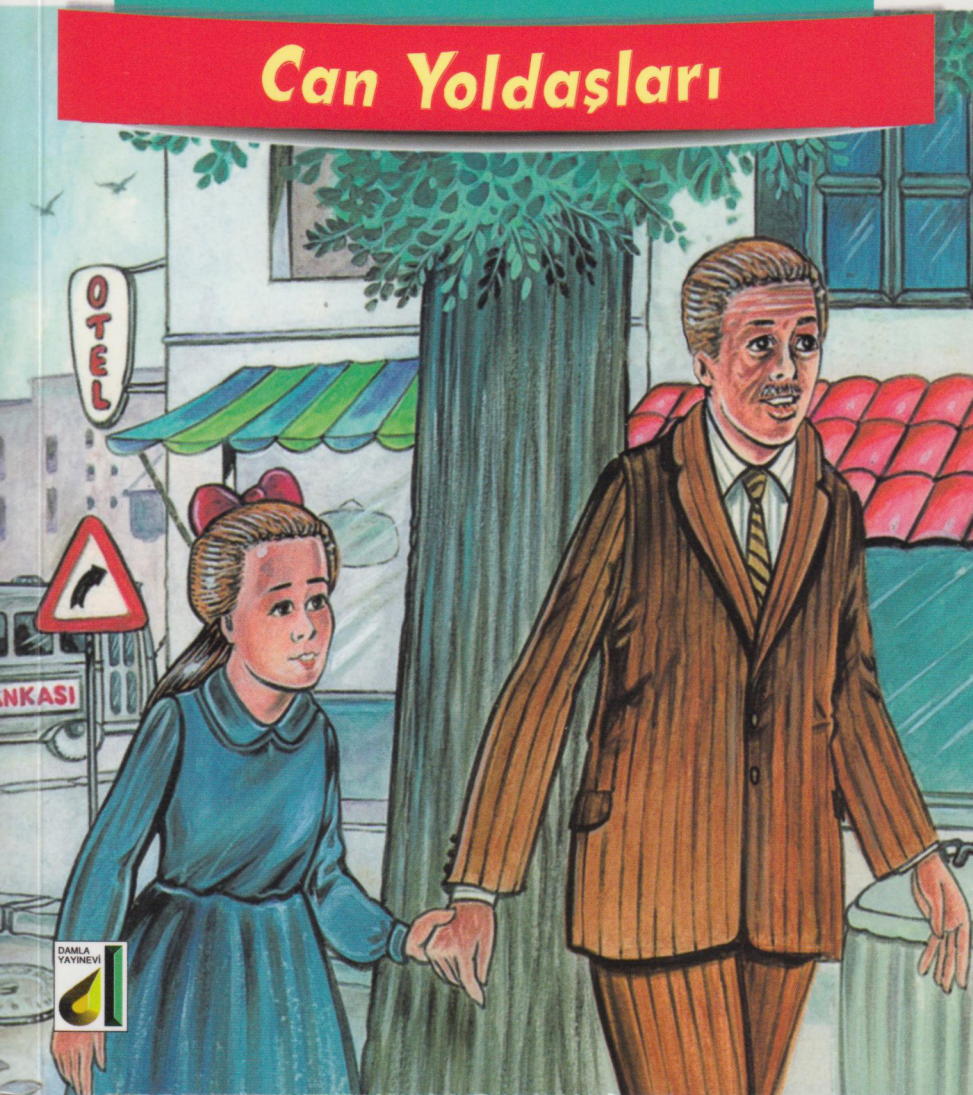
KEMALETTİN TUĞCU

Can Yoldaşları

KEMALETTİN
TUĞCU

CAN YOLDAŞLARI

KEMALETTİN TUĞCU

42

Damla Yayınevi Nu.: 121

Kemalettin Tuğcu Klasikleri Nu.: 42

©
Copyright
Yayın Hakkı
Damla Yayınevi

Kapak-İç Resim
M. İlhan Ökkeş

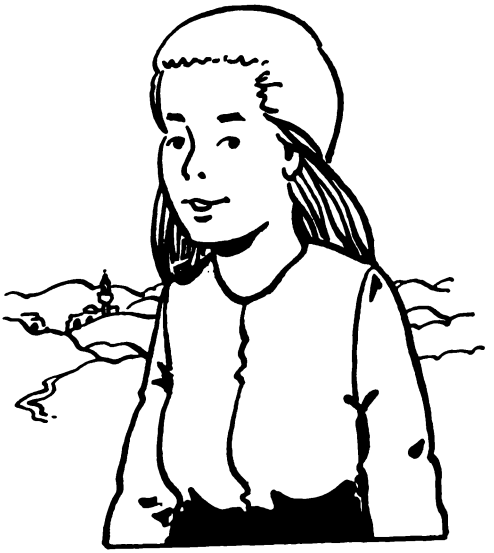
Dizgi-Mizanpaj
Damla Yayınevi

Baskı-Cilt
Express Matbaası - İSTANBUL

ISBN 975-381-029-6

DAMLA YAYINEVİ®
Prof. K. İsmail Gürkan Cad. No: 6 Cağaloğlu-İST.
Tel: 0.212. 514 28 28 - 0.212. 511 09 55
Fax: 0.212. 528 24 01
Internet: www.damlayayinevi.com.tr
E-mail: damla@damlayayinevi.com.tr

CAN YOLDAŞLARI

Bahçe içinde, iki katlı oymalı saçakları ve balkon korkulukları yer yer kopmuş olan köşk için, eski kafalıların evi, derlerdi.

Muhtar Bey, okumuş, yazmış büyük memuriyetlerde bulunmuş, eski terbiyeyi bırakmamış, kibar, onurlu bir insandı. Çevrede ne kadar eskiden kalma köşk varsa, sahipleri birer birer mimarlarla, müteahhitlerle anlaşmış, köşklerini yıktırmış, yapılan apartmanda kendilerine birer daire aldıkları gibi, kiraya verecek daireler de elde etmişler.

Sağda, solda öyle eski kılıklı aile yuvası kalmamıştı. Şurada muhasebecinin köşkü, beride bilmem hangi paşanın köşkü, hatta bir köşede bakkalın evi yıkılırken Muhtar Bey, o tarafa bakmak istemez, yaz da olsa, sıcaktan bunalsa da pencereyi açmaz, eşi Pakize Hanım:

— Bey yine sıcak bastı, şu poyraz tarafındaki pencereyi açayım mı?

Dediği zaman Muhtar Bey:

— Sakın ha, derdi. Ben zar zor kapattım.

— Üşüyor musunuz bu havada?

— Ne üşümesi be hanım. Baksana entari ile geziyorum.

— İyi ama neden?

— Neden olacak, o güzelim binalar çatır çatır yıkılırken tüylerin diken diken oluyor. Bunca yıllık aile yuvaları, kibar konakları sökülürken direkler, çiviler öyle gıcırdayıp feryat ediyor ki.

Konu komşunun seyrederken eğlendikleri bu görüntü Muhtar Bey'i çok incitiyor, içi acıyor, hep eski çağları hatırlıyordu. Merhum babasının zamanında bu semtteki köşkler için kibar yatağı derlerdi. Öyle olur olmaz esnaf ve ayak satıcıları köşklerin sıralandıkları sokaktan geçmez, saygı ederlerdi.

Bir iki müteahhit Muhtar Bey'e de gelmişti. Ama o gelenlerin önerilerini ağızlarına tıkamıştı.

— Köşkü size vereyim, bana üç daire mi vereceksiniz? Neden sanki, ben istesem bir daire tutamaz mıyım?

— Sizin, şahsınızın malı olur Beyefendi?

— Ne yapayım daireyi? Benim odam, benim köşem bana yetişmiyor mu?

— Beyefendi, zaman icabı, insanlar, aileler daha yüksek seviyede yaşamak, rahat etmek istiyorlar.

— Ben rahatım beyefendi oğlum. Ayrıca ben o caanım köşklerini yıktırıp apartman yaptıran hayırsız evlâtlara kızıyorum. Aile yuvalarına hiç saygıları yok.

— Haklısınız beyefendi, ama bakınız zamanla bu köşkler de eskiden. Sizin saçakların oymaları da kalmamış, köşkü-

nüzün kaplaması yer yer çürümüz, af buyurun kargalara yuva olmuş.

— Efendi oğlum, pederden kalma bu köşk eskidiyse bendeniz de yaşlandım. Saçakların oymaları kopmuşsa benim de saçlarım döküldü, kaplamaların boyaları sıyrılıp yer yer delindi, karga yuvası olduysa benim de cildimden hayır kalmadı. Uzun lâfın kısası ben alyandoz gibi sağda solda biten bu apartmanlardan hiç hoşlanmıyorum. Bu bir kalkınma değil bir göreneğin, bir tarihin batışıdır.

— Afedersiniz beyefendi, Alyandoz buyurmuştunuz ne demektir bu?

— Hani şu viranelerde, bakımsız bahçelerde kendi kendisine biten kokulu bir ağaç var ya, işte onun kibarca adı.

Yalnız müteahhit ve mimarlar değil. Muhtar Bey'in kızı Kerim'e Hanımla eşi Pakize Hanım da konu komşu gibi köşkü müteahhide verip apartman hayatına geçmek istiyorlardı. Ama Muhtar Bey onların ağızlarını kapatmasını biliyordu. Karşısına:

— Burası benim babamın evi, sen buraya gelin geldin, bunca yıl burada yaşadın, beğenmiyorsan beğendiğin yere git, demiş, kızına da:

— Bekle, ben öldükten sonra yıktırırsın baba ocağını, demişti.

Muhtar Bey, eskiye bağlı, dediğinden dönmez, istediğini mutlak yaptıran, söylediğini unutmayan bir insandır. Bunun böyle olduğunu yakınları çok iyi bilirler. Bir şeyi zamanla unutur, diyenler aldanırlar. Onu bir şeye inandırmak, ileride kandırmayı düşünmek de pek boştur.

Bunun için, çok istedikleri hâlde eşi Pakize Hanım, kızı Kerime Hanım, Muhtar Bey ölmeden önce apartman meselesinin halledilemeyeceğini anlamışlardı. Ama onlar da

Muhtar Bey'in ölümünü bekleyen kimselerden değillerdi. Kerime Hanım'ın kocası bile:

— Muhterem peder, der de bir daha demezdi.

Bu, damat Adnan Bey, malmüdürü idi. Memuriyet bu, bucak bucak geziyordu. Bu işi de kayınpederinin sayesinde bulmuştu. Ufak bir memurken Muhtar Bey'in sözü geçen bir kimseye tavsiye etmesi yetmişti. Vilayette ufak bir memur olan Adnan Bey yürümüş, daha doğrusu yürütülmüştü.

Adnan Bey dışarıya tayin edilip, karısını da alıp giderken Muhtar Bey ona nezaketle tembih etmişti:

— Sizden memnunum Adnan Bey. Bunun hep böyle gideceğine de inanıyorum. Allah selâmet versin.

Haylaz, işi asıcı, devamsız olan Adnan Bey kayınpederinden utanarak yola gelmiş, yola geldiğinden de memnun olmuştu. Memuriyet hayatında onu azarlayan kalmamıştı. Emreden yoktu. Emrinde çalışan memurlar vardı.

Söz arasında kayınpederinden bahsederken onu tanıyan veya tanıyanları tanıyan bir kişi muhakkak çıkıyordu. Hepsi de adamcağızı başka bir yönü ile tanımışlardı.

Muhtar Bey bilgin, Muhtar Bey hattat, Muhtar Bey vali, Muhtar Bey mülkiye müfettişi ve nihayet Muhtar Bey kibar ve iyilik sever bir insan.

Ama işte, kendi doğduğu evde, kendi muhitinde, sonradan taşınmış olan türedi komşular ona: "Eskikafalı" adını takmışlardı. Bu eskikafalılık da içinde rahat ettiği evini müteahhide vererek apartman yaptırmamasındandı.

O apartmanlara misafir gelenlere semt hakkında bilgi veren yeni görmeler:

— İyi, hoş ama şu tahta ev mahallenin ahengini bozuyor, diyorlardı.

Elin ağzı torba değil ki büzesin, derler ya. Bu sözler dö-

ne dolaşa, ağızdan kulağa Muhtar Bey'e kadar ulaşıyor, adamcağız:

— Söylerler, diyordu, söylerler. Bağdaki sevmez iken dağdakini; dağdaki gelse kovar bağdakini.

Köşkün alt katı kargir, üst katı ahşaptı. Marmara'dan esen lodos rüzgârı hemen her yıl köşkten bir saçak parçası kopartırdı.

Muhtar Bey'in Bayram adında bir adamı vardı. Devlet kapısında memurlar tarafından hırpalanan bir hademe iken tanımıştı onu. Sessiz, mazlum bir adamdı. Askere gitmiş, dönmüş, Muhtar Bey'in başka bir şehre tayin edildiğini duymuş, oraya kadar gitmiş, kaymakam beyin kapısında oturan bir hademe, daha sonra da Vali Muhtar Bey'in odacısı olmuştu.

Bayram, memuriyet hayatının ilk yıllarında çok ezilmişti. Bir koca oda dolusu memur, onu sağa sola koşturur, onu azarlar, ondan olmayacak şeyler isterlerdi.

Dairede gece bekçiliği de yapan adamcağız, bir aralıkta yatıp kalkardı. Her sabah yer yatağını dürüp bükük kaldırır, giysilerini ayakyoluna asardı. Nihayet bu sessiz adamı yürütmüşlerdi daireden. Yerine bir başkası gelmişti. Çakı gibi bir Anadolu uşağı. Askerliğini de yeni yapmış.

Bu yeni hademenin geldiği ilk gün memurların odasında ileri geri bağırışmalar olmuş, şef bulunan Muhtar Bey olup biteni anlamaya gitmiş. Yeni hademe onu daireden ayrılan hademenin yattığı aralıktaki tahta sandığın yanına götürmüş:

— Bakınız efendim, demişti.

Tahta sandığın içinde neler yoktu? İçinden bir kaç tanesi alınıp içilmiş ve kapağı yırtılmış sigara paketleri, beş altı tanesi yakılmış kibrit kutuları, yarısı yok veya artık yazıları okunamayacak hâle gelmiş kağıt paralar...

Meğer dairedeki beyler bir sigarayı beğenmediler mi, onu hademeye verip değiştirirlermiş. Kibritlerin de boynu kopup çakarken bir tarafa fırladı mı hademeyi çağırır:

— Şunu değiştir, derlermiş.

Kağıt paralar da böyle. Hiçbir esnaf kabul etmedi mi? verin hademeye, o değiştirir.

Yeni hademe bütün bunları öğrendiği için böyle değiştirme tekliflerini yapmayınca memurların hücumuna uğramış ve işte Muhtar Bey'e eski hademenin memurların elinden neler çektiğini anlatmıştı.

O sırada Bayram toy bir delikanlıydı. Muhtar Bey onu buldurup getirmiş, kendi kapısının önüne bir iskemle koydurup orada oturtmuş, daha memurlar gelmeden önce bir sabah temizliği yaptırmış, başka işe karıştırmamıştı.

Muhtar Bey disiplinli, prensip sahibi bir insandı. Tenbelliğe, kaytarmaya hiç müsamahası yoktu. Bu sebeple onun emrinde bir memur barınamazdı. Her tayin edildiği yere Bayramı'da götürmüş ve emekli olunca da köşke almıştı.

Bayram becerikli bir adamdı. Elinden her türlü iş gelir, hatta yemek pişirir, temizlik işlerini bir kadın gibi yapardı. Temizdi, titizdi. Ama Pakize Hanım onu eve sokmazdı. Alış verişe yollar, ağır işleri yaptırır, bahçeye baktırırdı.

Bayram yanık bir adamdı. Köyden ayrılmayı aklına bile getirmemişti ama işte daha on dört yaşındayken aldığı Esma adındaki eşi bir yıl içinde ölüp gitmiş, ona tutkun olan Bayram, başını alıp köyden ayrılmıştı. Ailesinden de kimse kalmadığı için köyünün adını bile anmazdı.

Muhtar Bey bu yanık adamı çok severdi. Kendisinden beş yaş kadar küçüktü ama şimdi Bayram daha yaşlı görünüyordu. Saçları bembeyazdı, beli bükülmüş, biraz kamburu çıkmıştı ama bu yaşlılık işine engel olmuyordu.

Pakize Hanım sabah kahvaltısını, öğle ve akşam yemek-

lerini, akşama doğru çayını bir tepsi içinde Bayram'a veriyordu. Eğer mevsim yazsa Bayram yemeğini bahçede, kameriyenin altında yer, kışsa bazen arabalığa kadar götürür, bazen de mutfakta yerdi.

Arabalıkta hem araba konacak bir ahır, hem de bunun üstünde iki oda vardı. Şimdi araba yoktu ama arabalığa kışlık yakacaklar konuyordu. Yine kışın, Bayram günlük işlerini gördükten sonra arabalığın odasında küçük bir soba yakar, orada otururdu.

Pakize Hanım biraz huysuz ve geçimsizdi. Birkaç hizmetçi almış, denemiş, ama bu köylü kızlar birkaç gün içinde kaçıp gitmişlerdi. Hem de köşkün kapısını açık bırakarak.

Sonradan Bayram veya Pakize Hanım bu kaçak hizmetçileri yakın apartmanlardaki daire sahiplerinin hizmetinde görmüşlerdi. Kızını veya kardeşini hizmetçiliğe veren adamlar gelip aradıkları zaman o hizmetçinin hangi apartmanda yaşadığını göstermişlerdi.

Evlâtlık adı altında alınan köylü kızları da gözlerini açmışlardı. Yalnız paraya değil, giyim kuşama ve eğlenceye de bakıyorlardı. Kendi hâlinde iki yaşlı kimsenin yanında ne yapsınlar? Apartmanlarda iltifat eden beyler, küçük beyler de var. Dursun, otursun diye alış verişe de götürürler, gezmeye de.

Muhtar Bey'in evinde şöyle seslice bir gülme sesi duyulmaz. Sevinseler bile içlerinden sevinirler.

Bayram bahçeye bakar. Eli fidanlardan, ya da diktiği sebzelerden hiç ayrılmaz. Yarayacak bir şey yapmasa bile elini sürer, okşar. Bu arada, epeyce geniş olan bahçede onun dikip büyüttüğü çeşitli, erik, incir, dut ağaçları gibi taze soğan, salata, salatalık, domates, biber, ıspanak gibi sebzeler de vardır. Ayrıca köşkün uzağındaki kümeste birkaç cins tavuk vardır ki, köşkü yumurtasız bırakmazlar.

Muhtar Bey'in odasına gelince, bu köşkün diğer yerle-

riyle pek bağdaşamaz. Tamamıyla bir eski zaman odası, bir şark odasıdır. İki penceresi arka bahçeye bakan bir odanın bir duvarı baştan başa kitap raflarıyla doludur. Pencerelerin bulunduğu yer sedirlerle kaplıdır. Bu sedirlerde yatmak, bağdaş kurup oturmak, dirseğini arka yastığına dayayıp bahçeyi ve görülebildiği kadar kırları seyretmek mümkündür.

Beyaz bir çini soba, pirinçten bir karyola, odanın ortasına doğru göbekli ve kapaklı bir sarı mangal, duvarlarda yazılmış, çerçevlenmiş Besmele-i Şerifeler, bazı ayetler, kıyamete kadar geçerli tesirleri olan büyük sözler bulunur.

Muhtar Bey, eli vergili ve marifetli bir insandı. Hattatlığı mükemmel olduğu gibi sedef kakmacılığı da küçümsenemez. Kapalı Çarşıda, antikacılarda onun alış veriş ettiği kimseler vardır. Şimdi yapanı, edeni kalmamış olan sedef kakmalı hamam nalınlarını bunlar ısrarla isterler. Bu nalınları artık giyen yoktur. Ama antikacı vitrinlerinde bazı zevk sahibi insanların evlerdeki antika koleksiyonlarında aranan nesnelerdendir. Muhtar Bey bu nalınların her parçasını eliyle yaptığı gibi renkli sedeflerle de süsler. Ayrıca çerçeveler yapar, mücevher kutuları ortaya çıkartır ve bunları, değerini bilerek antikacılara satar.

Adamcağızın malzeme dolabı ve sedef çekmecesi vardır. Renkli sedeflerin sıralandığı bu çekmecede bulunan sedefleri hesaplı olarak kullanır ve bunların ömrünce süreceğini de anlatır. Çeşitli ve değerli ağaçların bulunduğu dolabındaki malzeme arasında da şimşirler, cevizler, abanoz ağaçları vardır. Gençliğinden beri el işlerine meraklı olduğu için bu malzemeyi zamanla toplamıştır.

Onun, değil bir misafirin, karısının yanında bile sümkürdüğünü gören yoktur. Ağzından kötü bir söz çıkmaz. Kolay hiddetlenmez.

Muhtar Bey Fransızca, İngilizce, Almanca, Farsça ve

Arapça bilir. Bu dillerle ilgili kitapları çoktur.

Duvarda, dededen kalma sallantılı bir duvar saati vardır. Bunun tiktakları bir ihtiyar kalbi gibi uzun uzun yılların boyunca çarpmakta ve bu sesi çıkartmaktadır. Muhtar Bey her sabah bu saatin camlı kapağını açar, sarı anahtarla saati kurar, tekrar anahtarları yerine koyar, kapağı kapatır ve ondan başka kimse bu saate elini sürmez. Zaten Pakize Hanım'dan başka evde kim var ki!

Eskikafalılar, derler ama semtte Üniversiteye giden öğrenciler, hatta tez hazırlayan gençler vardır. Evlerinde radyo, teyp gibi her türlü eşyanın bulunmasına karşılık başvurulacak bir kitabın bulunmadığını bilen bu gençler bir de Muhtar Bey'e başvurmak isterler.

Muhtar Bey bu gibi gençleri odasında kabul eder. Oturacak bir sedir ucu gösterir, istediğini anlar.

— Sıkılmayın, der. Kitap ve bilgi bir kimsenin kişisel malı olamaz. Herkes onlardan faydalanır. Güneş ışığı gibi. Hava gibi.

Gencin sorusunu dikkatle dinler, umulmaz bir bilgi ile önce kendisi kafasından cevaplar. Sonra ayaklarını beyaz gecelik entarisinden çıkartıp sedirden sallandırarak terliklerine uzanıp giyer, kitap camekânlarından birine varır, bir kitap alır ve gelir:

— Aklımda kalan bu, der. Bir de kitaba bakalım.

Kitapla kendi bilgisi arasında hemen hemen hiç fark yoktur. Belki kendisi konuyu kısaltarak ve özetleyerek anlatmıştır. Kitaptan bu anlamı çıkarmak için bir iki defa okumak ve düşünmek gerekir.

Gerikafalıların evinde işte böyle bir bilgin yaşamaktadır. Merhum babasının sağlığında ve onun konsoloslukları sırasında Fransa'yı, Almanya'yı, İngiltere'yi gezmiş, bu illerin dillerini öğrenmiştir. Çağdaşları arasında Arapça'yı ve Farsça'yı onun kadar bilen pek azdır. Kitaplar onun bilgilerini

daima tazeler. Maaş almaya gittiği zaman muhakkak kitapçılara uğrar. Onu bütün tezgahtarlar tanırlar. Yeni çıkan değerli bir eseri ona haber verir veya siparişlerini hazır tutarlar.

Bu sebeplerle Muhtar Bey evinde, odasında hiç sıkılmaz. Bu hayatını değiştirmeye kalkmaz. Yabancı dillerdeki kitapları okuduğu gibi, sesli olarak Kuran-ı Kerim de okur. Esintisiz havalarda ve pek sıcaklarda köşkün bahçesine çıkar, babadan kalma ağaçları, Bayram'ın yetiştirdiklerini seyreder, uzanıp bir acem dudu koparır veya eğilip bir gül koklar.

Pakize Hanım altmış yaşını bulduğu ve günü gününe uyumadığı için evin işlerini aksatmaya başlamıştı. Bu durumu kızına yazdığı zaman Kerime Hanım, daha önce yaptığı gibi, bir el ulağı bulmuş ve İstanbul'a gelen bir köylü ile köşke yollamıştı.

Kerime Hanım daha önce de yapmıştı bu işi. Ama gelenler o iki yaşlı insanın bulunduğu evde barınamamış ve kaçmışlardı. Bu defa gönderilen kız ancak yedi yaşındaydı ve hiçbir yerde çalışmamıştı.

Böyle işlerde son kararı Muhtar Bey verdiği çin gelen kızı biraz kuşku ile karşılamıştı. O, insanlara, haklara saygılı bir erkekti. Kerime Hanım'ın bir hafta kadar evinde alakoyarak, biraz çekip çevirerek yolladığı bu kıza, Pakize Hanım'ın ilk ağıza gözdağı vermek istemesine karşı Muhtar Bey:

— Yooo, hanım, demişti. Elin evlâdını yumrukla çalıştıramazsın. Hele bir bakalım, kimin nesidir. Kerime'nin yazdıkları bir yana dursun, bir de biz bu çocuktan dinleyelim.

Kızı sedire, karşısına oturtmuş ve onunla konuşmaya başlamıştı. Hayli küçük olan bu kızcağızın üzerinde büyük bir huzursuzluk ve elem vardı. Gözleri durmadan doluyor ve yaşlar göz kuyruklarından iniyordu.

— Kızım, senin adın ne?

— Dilek.

— Başka adın da var mı?

— Göbek adım Fatma.

— Dilek soyadın mı?

— Yok, soyadım Alkaç.

— Bu Dilek adını sana kim koydu?

— Bubam gil,

— Babanın adı ne?

— Ali.

— Anenin adı ne?

— Emine.

— Başka kardeşlerin var mı?

— Bir ablam vardı büyükçe. Kocaya virdi bubam. Zehra idi adı.

— Başka?

— Bir de Zeynep var, analığımdan oldu.

— Analığın kim?

— Benim anam öldü. Babam başka karı aldı. Ondan oldu Zeynep. Ama daha çok küçük. Memetten de küçük.

— Memet kim?

— Benim küçüğüm olan çocuk?

— O kaç yaşında?

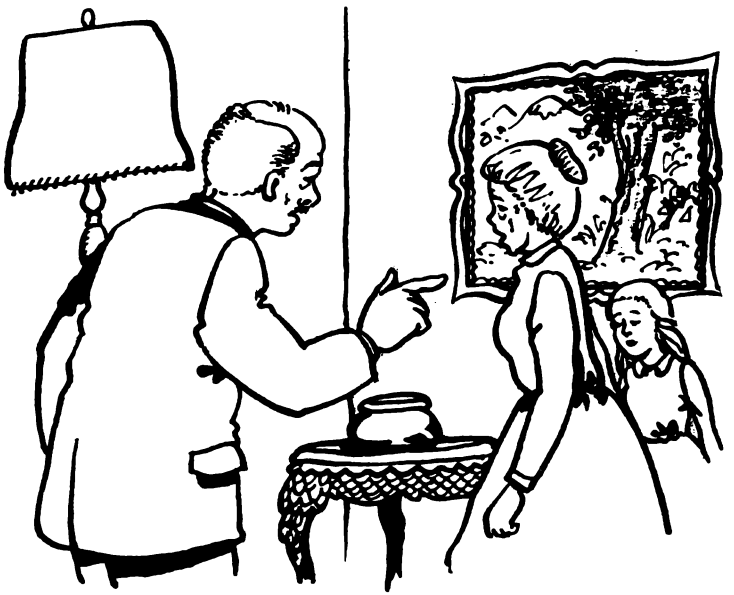
— Üç yaşında olmalı besbelli.

— Baban ne iş yapar?

— Tarlamız, malımız vardır. Onlarla uğraşır.

— Seni ne diye evden çıkardılar?

— Analığım Asiye gil beni istemedi. Bu gızı evlâtlık vir, dedi bubama. Ben bunca çocukla baş idemem, dedi. Hem de beni çok düverdi. Bu yüzden babam beni çıkarttı evden.

Muhtar Bey, kıza iyi davranması için hanımı Pakize'yi uyardı

— Evinden çıktığın için kahırlandın mı?

— Bubamın beni virdiği yerde beni düven olmadı. Bana hep eyi baktılar. Ama ben çok kahırlandım.

— Neden?

— Memede ben bakardım. Ben beslerdim, ben uyuturdum onu. Memet benimle yatardı.

Burada Dilek yeniden ağlamaya başlamıştı. Muhtar Bey:

— Niye ağlıyorsun? dedi.

— Memedi çok özledim dide. Beni arar durur kardeşim.

— Sen bunu kendine dert etme. Baban korur kardeşini.

— Bubamın gayri gözü görmez bizleri. Biz Emine'nin çocuklarıyız.

— Belki Memedi evli olan ablan alır yanına?

— Almak ister ama onun irkeği fakir adam. Ablam da gelinliğini bilmedi, köyde, tarlada çalışır. Nireye alacak Memedi, kendileri doymuyor.

— Allah kimseyi aç bırakmaz Dilek. Seni köyde okula vermediler mi?

— Bir yıl okudum. Sonra bubam o karıyı aldı. Karı beni yollamadı okula.

Muhtar Bey Pakize Hanım'a dönüp:

— Hanım, dedi. Dertsiz başıma dert açtın. Ben böyle işlere gelemem. Kerime benim huyumu bilmez mi? El ulağı diye yolladığı bu biçare ne olacak?

Pakize Hanım:

— Ne olacak bey? dedi. El ulağı olur, getir götür yapar. Benim merdiven inip çıkacak hâlim mi var? İki bardak yıkasa kârdır. O da iş öğrenir, hem de rahat ederim. Kız anasına acımış da yollamış.

— Bilirim hanım. Bugüne kadar bize gelenler durmadı, kaçıp gittiler. Bu defa daha küçüğünü istedin. Ağaç yaşken eğilir, ben göz açtırmam diye yazdın.

— Fena mı ettim bey?

— Çok iyi ettin, çok iyi. Bayram sabahtan akşama kadar can sıkıntısı çekiyor, yemeğini de pişirir, bulaşığını da yıkar, temizlik de yapar. Bu kız okula verilecek Pakize Hanım.

— Ama bey?

— Tamam, konuşma bitti artık. Okula gidecek. Yine de sana yardım eder, getir götür yapar.

Pakize Hanım, kızına yazıp bir evlâtlık istediğine pişman olmuştu ama artık iş işten geçmişti. Kerime'nin yıkayıp pakladığı, iyiden kötüden giydirdiği Dilek, birkaç gün kümese alışmamış bir tavuk gibi pencereden pencereye dolaşmış,

bahçede ağlamış sonra boynunu bükerek kaderine razı olur gibi eve ve o evdeki insanlara alışmıştı.

Mevsim ilkbahardı, okul vakti değildi. Pakize Hanım da kocasının canını sıkmamak için kıza iyi davranmaya başlamış, kızım evlâdımla iş gördürmüş, hatta kazaen kırdığı bir iki tabak için azarlamamış, ama bir daha böyle kazalar yapmamak için sabunlu elleriyle kap kacak tutmamasını tenbih etmişti. Ama bu durum uzun zaman sürmedi.

Muhtar Bey evde ne kadar dediğini yaptırmaya çalışırsa çalışsın, onun farkında olmadığı veya ümit etmediği çok şeyler oluyordu. Başbaş, Pakize Hanım hizmetçi ve evlâtlık yetiştirmenin usullerine dair öteden beri duyduğu ve inandığı şeyleri tatbik ediyordu.

Kızı Kerime Hanım'ın yanında kaldığı günlerde, gayet iyi muamele gören Dilek, hemen hemen köşke geldiğinin ilk gününden başlayarak bir disiplin ve ağır bir baskı altına girmiş bulunuyordu. Ağaç yaşken eğilir kaidesine göre davranan Pakize Hanım, alt katta kıza yüklendikçe yükleniyor, dilinden, davranışlarına kadar her hâlini tenkit ediyor, bir söylediğini bir daha söylemiyor ama ocak maşası ile kıyasıya vuruyordu.

Bu hâl belki kızın canına yeter ve onun kaçıp gitmesine sebep olabilirdi. Ama Muhtar Bey'e çay verirken bardağı elinden düşürmüş. Muhtar Bey:

— Ne o? demişti. Elin mi tutmuyor.

Kızın kızarıp bozarmasına karşılık sağ elinin bileğinden elinin üstüne doğru bir kızardı görmüş ve:

— Ver elini bakayım, demişti.

Kız tenbihli olduğu için hık mık etmiş, ama Muhtar Bey'in baskılı konuşması üzerine ağlaya sızlaya, korka çekine;

— Böyük ana furdu, demişti.

— Neyle vurdu.

— Kara maşa ilen.

— Neden vurdu?

— Ellerim sabunluydu, tabak elimden kaydıydı.

Muhtar Bey kızın elini iyice muayene etti. Maşanın izi kıpkırmızı uzanıyordu. Bu el daha çocuk eliydi.

Muhtar Bey kızın bacaklarına doğru baktı. Bacaklarda da maşa izleri vardı. Pakize Hanım da kuşkulanmış yukarıya çıkmıştı. Muhtar Bey:

— Hanım, dedi. Senin Allah'tan korkun yok mu?

Pakize Hanım bilmemezlikten gelerek:

— Hayrola bey, dedi. Ne oldu durup dururken?

— Bana bak Pakize, ben evimde zulüm, merhametsizlik istemem. Ben müddeti ömrümde bunu yapmadım, yapanlara da tahammül etmedim. Bu yaştan sonra benim azap çekmeme, canımdan usanmama sebep oluyorsun. Neye vuruyorsun bu elin evlâdına? Nedir bu elinin, bacaklarının hâli?

— Ne olmuş ayol, kim vurmuş?

— Bir de inkâr etmeye kalkma. Sen vurmuşsun kara maşayla. Kıza da sıkıca tenbih etmişsin ki söylemesin. Sen elli yıllık koca hatırı saymayan, merhametsiz, insafsız bir kadın olup çıktın.

Pakize Hanım karşı saldırıya geçmek için:

— Bey, bey dedi. Bu kızla sen mi geçineceksin, ben mi? Sana mı hizmet edecek, bana mı? Şunu söylesene bakayım?

Muhtar Bey:

— Benim tepemi attırma Pakize, dedi. Ağzından çıkan sözleri iyi tart. Yalana, inkâra tenezzül etme. Bu yaşa gelmişsin, sana hanımefendi, diyorlar. Hanımefendinin nasıl olması gerektiğini düşün. Hanımefendiliği benimse, ona göre davran.

— Bey, bana iyi bak. Bu el kızı mı, yoksa ben mi? İkimizden birini seç.

— Yazıklar olsun sana. Kendini böyle fakir, evinden atılmış bir kızcağızla bir tutuyorsun. Bu çocuğu seçersem ne yapacaksın? Çıkıp kızının yanına mı gideceksin, yoksa başka gidecek bir yerin mi var?

Pakize Hanım münakaşanın hızı ile ağzından çıkan sözün ağırlığını duymuş ve sonuçtan korkmuş olmalı ki, odadan çıkmayı uygun buldu.

Muhtar Bey de inatçı ve çetin bir insandı. Terbiyesini, inandıklarını hiçbir zaman bozmaz, yakınlarını sırası geldikçe tenkit ederdi.

Damadı Adnan Bey bile, oturdukları sırada kayınpederinin bir tenkidine uğramış ama onun tesiri altında kalarak:

— Peder, demişti. Sözleriniz bana çok ağır geldi. Fakat siz tamamıyla haklısınız. Sizden özür dilerim.

Kızı Kerime Hanım kocasının tenkide uğramasından gücenmiş, babasının kocasını adam yerine koymadığını ileriye sürmüş, ama Muhtar Bey:

— Kocan daha gençtir Kerime, demişti. Ufak tefek eksiklikleri var. Ben onu tenkit etmiyorum, eksiklerini söylüyorum.

Adnan Bey, Muhtar Bey'e o kadar inanmıştı ki dışarıya tayin edildiği zaman da gidip gitmemek için kendisine danışmış, Muhtar Bey:

— Gidiniz oğlum, demişti. Bu sizin için iki bakımdan hayırlı olur. Önce tek başınıza ev geçindirip biriniz ev efendiliğini, biriniz ev hanımlığını öğrenir. İkincisi memurlukta ilerlemek için çoğu zaman İstanbul'dan ayrılmak, taşrada çalışmak gerekir.

Hakikaten de hayırlı olmuştu bu İstanbul'dan ayrılış. Adnan Bey evine daha fazla bağlanmış. Kerime Hanım da

bir ev kadınına gerekli olan bilgileri kazanmıştı.

Muhtar Bey'in bir işe elini sürmemesini tenbih etmesine karşılık Dilek, yine getir götür işlerini yapıyor, sol eliyle de olsa ortalığı süpürüyordu. Çocuk korkudan kendisine düşen işleri yapmayı öğrenmişti. Pakize Hanım ona dargındı. Hem kırarcasına maşa ile eline vurmuş, hem de Muhtar Bey'e anlattığı için darılmıştı.

Kızın eli günden güne şişti, sağ eliyle yemek yiyemez ve birşey tutamaz oldu. Muhtar Bey Bayram'ı yollayarak semtte bulunan yaşlı bir doktoru çağırdı. Adam kızın elini iyice muayene edip:

— Hastaneye yollayın, alçıya koyarlar, dedi. Belki kemikte bir çatlak vardır.

Muhtar Bey kızı Bayram'a katıp hastaneye yolladı. Üç gün gidip geldiler. Sonra kızın sağ eli bileğinden dirseğine kadar alçıya kondu.

Kızın tek eliyle, özellikle sol eliyle iş yapması biraz Pakize Hanım'a da dokunmaya başladı. Kız geldiğinden daha zayıftı. Artık azarlanmasa bile sürekli olarak göz hapsindeydi.

Yemek alt kattaki yemek odasında yeniyordu. Bu yemek tam saatinde yenirdi. Vakti gelince Muhtar Bey merdivenleri iner ve doğru yemek odasına gelerek masanın kenarındaki yerine otururdu.

Muhtar Bey Dilek'inde yemeğe oturmasını istiyordu. Kızın yediğine dikkat ediyor, iyice doymasını sağlıyordu. Pakize Hanım'a kalsa bu kızı sofra artıklarıyla beslerdi.

Muhtar Bey'in emekli maaşı dolguncaydı. Ama yine de bu para ile geçinmek pek mümkün olamıyordu. Bu yüzden Muhtar Bey kah sedefli bir nalın satar, kah bir sedefli kutu yapar, ya da hat üstatlarından birinin yazısının silinmiş yerlerini onarır, ya da bir kopyasını çıkartırdı.

Bu işlerin de meraklısı, alıcısı vardı. Ona Sûre başlıkları konmamış bir el yazması Kuran-ı Kerim getirdikleri de oluyordu. Bu işi özenerek yapar ve el hüneri kadar bilgisini de ortaya koyardı.

Her zaman bu işler olamıyordu. O zaman Muhtar Bey çekmecesinden bir iki altın lira alarak götürüp sarraflara bozduruyordu.

Bir gün, sabah kahvaltısında, Muhtar Bey, Dileğin gözlerini kıpkırmızı görünce sordu:

— Ne, sen neye ağladın?

— Hiç, dedi kız.

— İnsan hiçe ağlamaz. Doğrusunu söyle.

— Beni düversin dide.

— Benim seni dövdüğüm mü var?

— Yok emme kızarsın, çekişirsin.

— Sen söyle bakayım ne oldu, kolun mu acıyor?

— Kolum acımıyor. Ben düşümde Memedi gördüm.

— Yaaa, hayırdır inşallah.

— Memet bana kollarını açmıştı, yürümeye çabalıyor, aba aba diye ünlüyordu.

— Sen kardeşini düşündüğün için görmüşsün bu rüyayı.

— Öyle olmalı Dide. Hiç aklımdan çıkmaz kardaşım.

— Ne yapalım kızım, sen de büyürsün, bir gün köye gider kardeşini görürsün. Belki o gelir bu taraflara.

— Gelmez dide. Bubam onu koyuvirmez. Tarlada çalıştırır. Köyde kız çocuk oldu mu kulağasma. İstemezler. İlle oğlan olsun ki işe yarasın.

— Analığın adı neydi?

— Asiye.

— Zeynep onun kızı değil mi?

— He, öyle.

— Zehra ablan bu Asiye eve geldikten sonra mı evlendi?

— Evlenmedi, kocaya kaçtı. Asiye ana ona çok zalimlik ederdi. Her gün düverdi. Babama şikâyetçi olurdu. Bubam Zehra ablama değil, Asiye Anaya inanırdı. Bi kez kadın kovdu Zehra ablamı. Vardı komşuya gitti. Onların da bir oğulları vardı. Bubamdan isterlerdi Zehra ablayı, ama babam çok para isterdi virmek için. Sonracıma Bubam tarladan döndü. Ablamı görmeyince sordu Asiye'ye. O da kaçtı gitti, duruculardan değil o kız, dedi. Bubam araştırdı. Ablamı bulmuş, yüz göz sarılı. Eve geldi, çıkıştı Asiyeye, emme o yalancı garı.

Muhtar Bey meraklı ve araştırıcı bir insandı. Evlerine gelen kızın garip garip konuşması hoşuna gidiyordu. Pakize Hanım artık bu kızı dövmüyordu ama hemen her gün:

— Hay dilini eşek arısı soksun, kız bundan başka İstanbul yok. Dide demezler, Buba demezler, dede derler, baba derler, diyordu.

Muhtar Bey:

— Hanım, diyordu, bırak şu Allah'ın garibini. Konuşma duya duya öğrenilir, kulaktan girer ağızdan çıkar.

Kız hakikaten gariptir. Sık sık kardeşi Mehmedi rüyasında görüyor, ağlayarak uyanıyor, bazen de "Zehra ablam" diye tutturuyordu. Bazen sofrada bile yutkunuyor, "Hanım Ana" diyordu. "Şimdi Memet şurda, yanımda otursa da bu yimekten yise."

Babasına düşman olmuştu. Annesi ölünce eve yabancı bir karı getirmişti. Bu karı evde anneden kalan ne varsa yırtıp atmış, çocukları da dağıtmıştı işte. Mehmedi de istemişti ama Ali:

— Yooo, demişti. Erkek evlâtı, babanın sağ koludur.

Kızcağızın aklına geldikçe anlattığı bu parçalarla onlar iki ayda köydeki aile hayatının hikâyesini öğrenmişlerdi.

Sonra üç ay oldu, okulların açılma zamanı geldi. Muhtar Bey:

— Hanım, dedi. Şu kızı hazırla, okula yazdıralım.

Pakize Hanım:

— Bütün işler benim üstüme mi kalacak? dedi.

— Hanım , hiçbir işe yaramadığını söyleyen, sana yük olduğunu anlatan sen değil misin?

— Yavaş yavaş öğreniyor.

— Bu kız okuyacak Hanım. Sen ele güne karşı hazırla. Ben götürür, yazdırırım.

Muhtar Bey, Dilek'i götürüp ilkokula yazdırdı.

Öyle de yaptı. Kızı giydirip kuşattılar. Muhtar Bey peşine takıp semtin ilkokuluna gitti. Bu okula ara sıra kitap yardımı yaptığı için okulun başöğretmeni onu tanırdı. Kızı akıllı buldular. Okuyup yazmayı da söktürmüştü. İkinci sınıfa aldılar. Bir hafta sonra da dersler başladı. Artık Dilek'i sabahları Bayram Efendi götürüyor, sonra da gidip alıyordu.

Okula başlamıştı ama kızcağız erkenden kalkıp çayı hazırlıyor, kahvaltı masasını kuruyor, akşamdan kalma kap kacak varsa yıkıyor, görebildiği işi yapıyordu.

Okuldan dönüşte de hemen soyunup işe girişiyor, öğle ve akşam yemeklerinin kaplarını yıkıyor, temizlik yapıyor, toz alıyordu.

Pakize Hanım da ne de olsa altmışını geçmişti. Vakti vaktine uymuyordu. Oturduğu yerden kumanda ediyor, kıza yemek bile pişirtiyordu. Ancak akşam yemeğinden sonra biraz vakit kaldığı için Muhtar Bey'in odasında, sedirin bir ucunda okuyor veya yazısı varsa yazıyordu.

Emice dediği Bayram Efendinin onu artık sabahları götürmesine, sonra gidip almasına gerek kalmamıştı. Kız yolları öğrenmişti.

Bir gün, semtin çocukları geldiği hâlde Dilek görünmedi. Muhtar Bey endişelendi. Neden sonra kız soluk soluğa geldi. Pakize Hanım'a kalsa kızı bir güzel ıslatırdı.

Muhtar Bey kızın hemen soyunup işe koyulacağı sırada sordu:

— Neye geç kaldın Dilek?

Kız telâşla:

— Dide, dedi. Okulun bahçasına bir it geliyor.

— Nasıl it?

— Biz köpeğe it diriz.

— Peki, sonra.

— Ben bu ite yimeğimden artan ekmeği viriyordum, yimeyor, alıp gidiyor.

— Eee, ne olmuş?

— Bugün ekmeği virmedim. Okuldan çıkınca virdim. Aldı, başladı gitmeye. Ben de ardı sıra yürüdüm, bakayım ekmeği nidecek diye. Sonracıma vardı bir arsaya. Orada daşların arasında bir başka it yavrulamış. Üç denem yavrusu var. Ekmeği verdiğim it vardı bu emzikli köpeğe, koydu benim ekmeği onun önüne. Ben de şaştım kaldım.

— Sonra ne oldu?

— Hiiiç.

Hiç mi ya? Kız işe koyulunca Muhtar Bey Pakize Hanım'a:

— Gördün mü olan işi Hanım? dedi.

— Ne olacak, dedi. Pakize Hanım. Sen şımartıyorsun. İtin köpeğin peşi sıra gidiyor.

— Pakize, kızın geç kalmasının, bir köpeğin peşi sıra gitmesinin hiçbir önemi yok. Nihayet bu çocuktur. Arkadaşları oyuna da dalıp geç kalabilir. Deniz kenarına kadar gidip balıkçıları da seyreder. Bunları suç sayma. Sen şu köpeğin yaptığı işe bak. Emzikli bir köpeğe ekmek götürüyor. Kimbilir belki o emzikli köpek yiyecek bulamıyor, belki de yavrularından ayrılmak istemiyor. Ama o erkek köpek onun yemek yemesi gerektiğini düşünüyor, kendisine verilen ekmeği ona götürüyor.

— Bey köpeklerin de akılları var demek?

— Bu akıl değil yalnız, düşüncedir, duygusallıktır. Bir dişi köpek bulduğu bir yiyeceği yavrularına götürür, ama erkek köpeğin bir dişiyi beslediği, onun hâlinden anladığı pek görülmez.

Muhtar Bey Dilek'e her sabah, beş on lira harçlık veriyordu. Okulda bir yemiş alır, diye.

Kışa karşı kızın yattığı odadaki çamaşır bavulunu karıştıran Pakize Hanım bir sabah telâşla gelmişti:

— Bey, ara sıra beş on lira kadar bir para ortadan kayboluyor.

— Yaa? ne oluyor acaba?

— Ne olacak, o köylü kız aşırıyor.

— Yok canım, emin misin?

— Emin olmasam söylemem. Bak şunlara. Çamaşırlarını koyduğu bavulda buldum.

Buruşuklukları düzeltilmiş, üst üste konmuş beşlik, onluk, iki yüz elli lira kadar kağıt para.

Muhtar Bey baktı baktı:

— Pakize, dedi. Bunlar benim verdiğim paralar. Biliyorsun ki ben uzun zaman elden ele geçmiş paraları saklamam. Hemen elden çıkartırım.

Pakize Hanım biraz kızardı:

— Ben de kaybolan paralar sanmıştım, dedi.

— Pakize, sence paranın değeri var mı? Kaç defa mutfağın rafından, yemek masasının örtüsünün altından hatta ayakkabı dolabından paralar çıkıyor. Koyuyorsun, sonra unutuyorsun.

— Bey orası öyle, ama bu kız neye bu paraları biriktiriyor.

Bunu Muhtar Bey o gün, kız okuldan gelince sordu:

— Dilek, sana verdiğim gündelikle ne aldın bugün?

Kız hiç şaşırmadı:

— Bir şey almadım, dedi.

— Ne yaptın parayı?

— Okuma kitabımın arasında dide. İstiyorsan al.

— Yok, ben onu sana verdim, senin oldu. Ama hanım

annen senin çamaşırlarına bakarken orada birçok para görmüş. Demek ki sen para biriktiriyorsun.

— Hee, biriktiriyorum dide.

— Para biriktirip ne yapacaksın?

Kız biraz sıkılarak önüne bakmıştı;

— Köyde para kıttır dide. Bir gelen giden olursa Zehra ablama yollarım.

Pakize Hanım da o gün anlamıştı ki, bu kız iyiden iyice duygulu ve kardeşlerine bağlı bir yaratık. Muhtar Bey:

— Kerime ablana mektup yazayım, dedi. Onların köyle ilişkileri varsa anlarız, biraz da biz katarız, ablana yollarız parayı. Hem de bu parayı senin gündeliklerinden biriktirdiğini yazarız.

Bir köylü kız veya oğlan, zaman zaman doğduğu köyü, yakınlarını düşünürdü. Ama bu yaşta, onlara yardım için kendisini yemişlerden mahrum etmezdi. Dilek iyiden iyice başka yaratılışta bir kızdı.

Kızın okumaya karşı bir hevesi ve kuvvetli bir belleği olduğunu görüyorlardı. Dilinin çalması yüzünden biraz şaşalıyordu. Belki okulda da öteki çocuklar bu köylü kızla alay ediyorlardı. Muhtar Bey bunun üzerinde durarak kıza kitap dilini, yazı dilini öğretmek istiyordu.

Hemen her akşam, kız dersini bitirip yatacağı sırada biraz daha alakoyarak ona söyletiyordu.

— Yimek değil, yemek, buba değil, baba, dide değil, dede.

Dilek ağzından kaçırsa da alıştığı dildeki yanlışlığını hemen anlıyor ve düzeltmeye çalışıyordu. Muhtar Bey:

— Bak kızım, diyordu. Bazı yörelerde konuşmalarda değişiklikler vardır. Ama okuyup yazan adam yazı dilini düşünerek ona göre konuşmalıdır. Sen yalnız okuyup yazma öğrenecek değilsin, sen belki öğretmen olacaksın. Öğrendik-

lerinden yararlanacak, kardeşlerini de kurtaracaksın. Bunun için dilinin düzgün olması gerekir.

Kız, okuyup yazmakla kardeşlerine yardım etmeyi, onları kurtarmayı çok istediği için karı koca. Muhtar Bey'le Pakize Hanım'ın konuşmalarına dikkat ediyordu.

Bir gün Muhtar Bey'e tuhaf bir soru sormuştu:

— Dede, sen muhtar mısın?

— Muhtarım, adım Muhtar.

— Nerenin muhtarısın?

— Anlamadım?

— Muhtarsın ama muhtarlık yapmıyorsun.

— Bak kızım, köylerdeki, büyük mahallelerdeki muhtarlar o köydeki ya da o mahalledeki oturanların gerekli işlerini görürler. Bu bir memurluktur. İdare işlerine bakar. Bir de muhtar adı vardır ki istediğini yapan, seçkin adam anlamındadır, erkek adı olarak kullanılır.

— Dede, köylerde oğlanlara paşa adını koyarlar, ama onlar paşa değildir. Böyle değil mi?

— Aklınla bin yaşa. Ben bir örnek arıyordum, sen bulup çıkardın, aferin sana.

Kız oradan çekildikten sonra Pakize Hanım:

— Bu kız şeytanın biri, dedi.

— Çok akıllı, dedi Muhtar Bey. Varsın okusun.

Dilek okuyordu. Okuma kitabına veya yazıya daldığı zaman çevresini unutuyor, bazen rüyasında bile okuduklarını sayıklıyordu.

Bu arada bazı aksaklıklar olmuyor değil. Bir sabah bitişik odadan Pakize Hanım'ın sesini duyan Muhtar Bey, ayaklarını sedirden indirip terliklerini giyerek kapıya kadar gitmişti. Pakize Hanım:

— Saat kaça kadar yatacaksın iki gözü körolasıca, diyordu.

Galiba biraz da tekmelemişti. Kız:

— Kolumu çekme Hanımana, kırık kolum o, diyordu.

Muhtar Bey:

— Pakize, çocuktur bu, diyordu. Senin kızın gün ortasına kadar uyurdu. O gün okula gitmezdi, unuttun mu?

Pakize Hanım:

— Benim kızım, dedi. Köylü kızı değil.

— Hanım, çocuğun zengini fakiri olmaz.

— Bey, sen yüz vere vere başıma çıkarttın bu musibeti. Kaldırmasam daha leş gibi yatacak.

Kız apar topar hazırlanıp aç acına okula gitti. O gün okuldan dönüşte Muhtar Bey kızı sorguya çekti:

— Dilek, sen her sabah bizden önce kalkardın. Bu sabah ne oldu sana.

— Uykumu alamamışım dede.

— Gece uyumadın mı?

— Az uyudum.

— Neden.

Kız biraz sıkılanınca anlattı:

— Hanım anamın dizleri ağrıyordu. Yatacağım sırada beni çağırdı. Dizlerime bas dedi. Uyudu sanıp elimi çeksem hemen söylenirdi. Kümesten horozların sesi geliyordu, ben daha ovuyordum. Sonra Hanımana bana bir tekme vurdu. Git, zıbar, dedi.

Muhtar Bey duygusunu belli etmeden:

— Hanımannen her akşam sana dizlerini ovduruyor mu? dedi.

Kız önüne bakarak:

— Bazı bazı, dedi.

Muhtar Bey bu konuda Pakize Hanım'a bir şey söyleme-

di. Ama kadın kendi zalimliğini anlamıştı.

Karı koca bir arada yatmıyorlardı. Odaları bitişikti. Arada bir kapı vardı ama kullanmıyorlardı. Dilek bu ikinci katta, tek pencereli sandık odasında yatıyordu. Onun da küçük bir karyolası vardı. Havalar iyice soğuyup kar bastırdığı zaman da Muhtar Bey, çini soba kendi odasında yandığı için karısının yattığı odadaki ara kapıyı açtırmış, orasının da ısınmasını kolaylaştırmıştı. Zaten alt katta, yemek odasında ne soba yanıyor, kapı pencere bakımlı olduğu için hemen her taraf az çok ısınıyor, merdivenler ısıyı yukarıya çekiyordu.

Muhtar Bey Dileğin kendi odasında derslerini hazırlamasını istiyordu. Kız yeteri kadar çalışıyor, bir aralık uyuklamaya başlıyor, kitabın üstüne kapanıp kendisinden geçtiği de oluyordu.

Elinde bir işle sedirde oturan Pakize Hanım:

— Seninki uyudu, diyordu.

Pakize Hanım kızı dürtüşleyip kaldırıyor, onun kitaplarını toplayıp sendeliyerek odasına gitmesine gülüyordu. Muhtar Bey:

— Sevaptır hanım, diyordu. O da soğuk olur. Üstünü örtüver.

Pakize Hanım'ın iyiliği tutar, içini çeker:

— Garip kız, derdi. Allah hiçbir çocuğu dört gözden ayırmasın. Evin kadını ölünce eve bir Allah'ın zalimi gelir, eskiden kalan ne varsa dağıtır. Ablasının canına yetmiş, kaçıp gitmiş, bunu da hizmetçiliğe vermişler, ister misin yarın öbür gün babası çıkıp kız çalıştığı kadar aylık istemeye gelmesin.

Muhtar Bey:

— Kerime'nin yazdığına göre babası bunu sevip okşayıp bırakmış. Giderken de bayağı ağlamış.

— Babasının aklına gelmese bile karı rahat vermez.

— O zaman düşünürüz hanım. İnsansa yanımızda bırakır, kızın okuyup yazmasından hoşnut kalır. Oğlancık ne oldu kimbilir?

Hesapça bu oğlan, Mehmetçik artık dört yaşındaydı. Belki ona babası ufak tefek işleri gördürüyor, belki varsa ineği tımar ettiriyor, belki de üvey kardeşinin beşiğini sallatıyorlardı.

Dilek'in, Mehmet'in adını anmadığı gün olmazdı. Babası eve üvey ana getireceği sırada ona kasabadan bir kundura almıştı. Ama bu kundurayı pek giymezmiş Mehmet. Yabancılık diye saklarlarmış.

Dilek şuradan buradan artmış yünleri toplamış, kardeşi için bir çorap örmeye başlamıştı. Bunu yapacak pek vakti olmuyordu. Bunun için Pakize Hanım:

— Sen çorabı bitirinceye kadar. Mehmet'in ayakları büyüyecek, diyordu.

Kar bastırıp da bahçede toprağın yüzü örtüldüğü, çam ağaçlarına karların yığıldığı sırada Dilek, yine köyü hatırlamış, oradaki kışları anlatmıştı.

Dilek ilkokulu bitirmiş, ortaya başlamış ve o yıl yedinci sınıfı da geçmiş ve ortanın son sınıfına gelmişti.

Köyden geleli yedi yıl olmuş ve İstanbul'a, Muhtar Beylere ve arkadaşlarına iyice alışmıştı. O, duygulu ve kalbi temiz bir kızdı.

Şehirliler köylüleri kaba, biraz hantal bilirler. Şehir çocuklarında da bu hantallık, kabalık olurdu. Dilek ince yüzlü, zayıfça tipli, zekâ bakımından ortanın üstündeydi. Cildi temiz ve saçları pek inceydi.

Onun uzun saçlarına makası vurup kesen ve onu oğlan çocuklarına döndüren Kerime Hanım, bir yaz gelişinde Dileğin inceliğine ve saçlarının güzelliğine şayıp kalmıştı.

Dilek, şuradan buradan artmış yünleri toplayarak kardeşine çorap örüyordu.

Kerime Hanım'ın da bir kızı olmuş ve artık yürümeye başlamıştı. Adnan Bey, Muhtar Bey'e karşı saygılıydı. Fakat Kerime Hanım'la Pakize Hanım bir kere daha Muhtar Bey'e karşı çıkmış ve köşkün yerine bir apartman yaptırılması için epeyce direnmişlerdi.

Muhtar Bey artık seksen yaşındaydı. Fazla sinirlenmeye, üzüntüye, çekişmeye gücü yoktu. Kızına ve karısına:

— Benim ölümümü bekleyin, demişti. Hem çok beklemeyeceksiniz artık. Benim vaktim doldu. Sonra ne yaparsanız yapınız.

Adnan Bey de karısına:

— Neye zorluyorsun babanı, demişti. Nen eksik? Giyinip

kuşanıyorsun. Aç açık değilsin, bir şeyden de yoksun olmuyorsun. İhtiyar babanı üzecek ne var? İlle apartman sahibi mi olacaksın? Bu sana ne getirecek?

Karı koca çekişmeye başlamışlar ve çocuklarını alıp gitmişlerdi. Bu, Muhtar Bey'in kızını son görüşü olmuştu.

Ondan bir yıl önce Bayram Efendi ölmüştü. Bu adamcağızın ölümü Dileğin üstünde de çok etki yapmış, günlerce ağlamış, Pakize Hanım:

— Eee, yetti artık, demişti. Baban mı, amcan mı? Kırk yıl yaşayacak değil ya. Hepimiz öleceğiz.

Bayram Efendinin ölümü Muhtar Bey'i de çok sarsmıştı. Artık bahçeye çıkıp etrafı dolaşmıyordu. Üç aylık maaşını almaya gideceği zaman Dileği yanına alıyordu. Pakize Hanım kendisini öne sürmüştü ama adamcağız:

— Hanım, demişti. Sen de benim gibisin. İkimiz sokak ortasında yığılıp kalırız. Hangimiz hangimize destek olacak.

Doğruydu. Zaten Pakize Hanım da kızı kıskandığı için söylemişti. Aslında kızın kıskanılacak bir tarafı yoktu. Okula gitmeden önce her işi görüyor, okuldan gelince de gece yarılarına kadar çalışıyordu. Ortalık temizliği, yemek ondaydı. Pazar günleri de çamaşırları yıkıyordu.

Bayram Efendinin ölümünden sonra bir gün Muhtar Bey:

— Hanım, demişti. Bu kızcağızın bize emeği geçti. Benim kendimden ümidim yok. Ama sen bu kızcağıza liseyi de okut. Hakikatli, duygulu kızdır o. Benden sonra sana can yoldaşı olacak.

— İnşallah sen yaşarsın da okutursun bey.

Pakize Hanım'ın bu cevabına karşı Muhtar Bey:

— Artık yaşamaya dermanım kalmadı, demişti. Son zamanlarımızda bir sevap yapmayı Allah bize nasip etti. İnsan

bir iyilik yapınca tam yapmalı. Beraber başladık, sen tamamla. Benim vasiyetim budur.

Muhtar Bey öleceğini anlıyordu. Her gün sedirde oturup, ayaklarını entarisinin altına çekerek bir zaman Kur'an okuyor ve penceresinden uzaklara bakarak derin derin düşünüyordu.

Son günlerinde Kerime Hanım'a mektup yazdırtmıştı. Kızından gelen karşılık hiç de saygılı değildi.

"Anne" diyordu. *"Korma babam daha ölmez. Çünkü bize çektireceği çile vardır. Bu güne kadar var yoksulluğu çekdik, daha da çekeceğiz."*

Muhtar Bey bu mektubu okumuş ve ağlamıştı:

— Pakize, ben bu kıza ne yoksulluğu çektirdim? Üniversiteye kadar okutmadım mı? Bizden gizli anlaşıp evlenmeye kalktığı Adnan'ı yola getiren, onu mevki sahibi yapan ben değil miyim? Babamdan kalan, benim için değeri büyük olan bu evi yıktırmamak suç mu?

Pakize Hanım da yorgundu, yaşlıydı. Kocasının duygularını artık rahatlıkla anlıyor ve onu teselli ediyordu. Dileği okutacağına söz verdiği gibi, eğer kendisinden sonra yaşarsa, o da köşkü yıktırmayacaktı.

Bunun için de bir avukat getirilmiş, tapu dairesinden de bir memur gelmiş, köşkün bahçesi ölçülüp biçilmiş. Muhtar Bey Pakize Hanım'a köşkün tamamı ile bahçenin bir kısmını ayırtmış ve karısının üstüne etmiş, arabalığın bulunduğu yer ile büyük bir bahçe kısmını kızına bırakmıştı.

— Pakize, diyordu. Bu ağaçların bir kısmını ben diktim. Bir kısmı babamdan kaldı. Sana aylık bağlanır, pekâlâ yaşarsın, bahçedeki yemişlerden de kopartırsın, beni, benim babamı hatırlarsın.

Karı koca, hiçbir zaman bu son zamanlardaki kadar iyi geçinir olmamışlardı. Muhtar Bey Belediye'ye de yazdı. Kü-

tüphaneden bir iki memur geldi. Muhtar Bey'in ömür boyu biriktirdiği kitapları listelediler. Bunların içinde birçok kitaplıkta bulunmayan el yazması eserler vardı. Ayrıca tanınmış hattatların yazıları da bulunuyordu.

Kitaplar sandıklandı. Muhtar Bey'e Belediye kütüphanesinde ayrı bir bölüm yapılacağı ve kendi adını bu bölüme vereceklerini söylediler.

Muhtar Bey bir ağustos gecesi sabaha karşı öldü. Telgraf çekildi ama Kerime Hanım gelmedi. Yalnız Adnan Bey gelmiş ve kayınpederinin cenazesinde bulunmuştu. O da ancak bir gece kalarak gitti.

Dilekle Pakize Hanım yalnız kalmışlardı. Dilek günlerce ağladı. Gözleri, boğazı şişmişti. Daha onların acıları tükenmeden, içlerine çökmeden Kerime Hanım miras paylaşmaya geldi.

Bir ay kadar köşkte kaldı, mahkemelere gidip gelindi. Hatta Kerime Hanım, Belediye'ye verilen kitaplara da itiraz etti. Ama bir şey tutturamadı. Babası bütün kanun maddelerini biliyordu.

Annesine de artık karşı geliyordu. Babası ile bir olup köşkten miras almamasına sebep olduğunu söylüyordu. Hâlbuki elde tapu senedi vardı. Babası ona istediği gibi apartman yaptırılacak bir arsa bırakmıştı. Ama o ille köşkü yıktıracaktı. Tekrar dava açmaya kalktı ama Adnan Bey, gelip onun delice işler yapmaya kalkmasına engel oldu. Sonunda Kerime Hanım köşkün eşyasından beğendiklerini alıp arabalığa taşıttı. Kapısına da bir asma kilit vurdurdu. Nihayet:

— Hazır ol Dilek, dedi. Seni götüreceğim.

Kız sıkılarak:

— Dedenin vasiyeti var abla, dedi. Hanımannem beni okutacak.

— Ben vasiyet filân tanımıyorum. Benimle geleceksin.Bu da ayrı bir çekişme konusu oldu. Yine Adnan Bey araya girdi, karısını alıp götürdü. Dilek de Pakize Hanımla yalnız kaldı.

Kocasının ölümünden sonra kızının hiyanetliği kadını çok sarsmıştı. Kendisine kıymetli hiç de az olmayan bir arsa verildiği hâlde Kerime Hanım'ın aklı fikri hep dededen kalma köşkü yıktırmakta idi.

Hayatının sonuna gelmiş olan Pakize Hanım da artık kocasının hatırasına saygı ile böyle bir işe yanaşmıyordu. Kerime Hanım'ın hırsı hiddeti o dereceyi bulmuştu ki bir kamyon getirip köşkten aldığı eşyayı doldurarak gitmiş, annesinin yüzüne bakmamış, hatırını sormamıştı.

Pek de iyi ahlâklı bir kadın olmadığı hâlde Pakize Hanım hayatta yapayalnız kalmış olduğunu görüyordu. Yanında, yakınında on üç yaşına yeni basmış köylü bir kızcağız vardı. Onu olsun kaybetmemek için karşısına alarak öğütler veriyor, ilerisi için bir takım vaatlarda bulunuyordu.

Kız, evin ihtiyaçlarını almak için çarşıya çıkıyordu. Birgün peşine bir köpek takılmış, bahçeye kadar girmişti. Bu hayli iri ve güzel yapılı bir hayvandı.

Dilek biraz sıkılarak:

— Anne, dedi. Bu köpek var ya?

— Eee?

— Hani bir başka köpek vardı, benim verdiğim ekmekleri alıp emzikli köpeğe götürüyordu?

— Peki ne olmuş?

— İşte bu köpek o inciklerden biri.

— İncik dediğin ne?

— Köpek yavrusu anne.

— Buraya neye getirdin?

Pakize Hanım kıza daha yakınlık göstermek için onun hanımanne demesini kaldırmış, yalnız Anne dedittiriyordu.

Dilek:

— Ben getirmedim anne, dedi. Köpek kendisi geldi.

— Kovala gitsin.

— Taşladım ama gitmedi anne. Uzaktan durup bana bakıyor. Benim anamı, kardeşlerimi zehirlediler, sen de beni neden kovalıyorsun demek istiyor.

— Muhtar Bey köpek sevmezdi. Ben de istemem. Kovala gitsin.

Dilek istemeyerek köpeği çağırdı, bahçe kapısından dışarıya bırakıp kapıyı kapattı. Bir zaman gelmedi eve. Geldiği zaman da gözleri kıpkızıldı. Ağlamıştı. Pakize Hanım onu kırmak istemiyordu:

— Neye ağladın Dilek? diye sordu. Köpeği almadığım için mi?

— Ben alırsın sanmıştım Hanımanne, dedi.

— Hani bana yalnız anne diyecektin.

— Kusura bakma, unuttum.

— Sen köpeği ne diye istiyorsun?

— Onu da zehirleyecekler anne. Hem köpek iyidir. Evde bekçilik eder.

— Bekçi gerekli mi bize?

— Biz kimseyle görüşmüyoruz anne. Dünyada kötü insanlar da var. Birisi duvardan atlayıp bahçeye girse haberimiz olmaz. Ama köpek bahçede durursa havlar.

Pakize Hanım yalnızlıktan korkuyordu. Ev hanımı olmuştu. Komşularla görüşmüyorlardı. Zaten komşular, apartmanlarda oturanlar öteden beri kendilerine iyi gözle bakmamışlardı. Bunlar şımarık, saygısız insanlardı. Pakize Hanım kendisini emniyette hissetmiyordu. Bir an içinde bunları düşünüp:

— Al bakalım köpeği, dedi.

Kız sevinçle onun ellerine sarılıp öptü. Sonra boynuna da sarıldı. Pakize Hanım bu hareketten çok duygulandı. Artık onun boynuna sarılacak kimsesi yoktu. Kızı ölse de mirası bana kalsa, diye gözünün içine bakıyordu.

Yakını olarak, can yoldaşı olarak bir bu kız vardı dünyada. Hem hakikatli bir kızdı. Muhtar Bey'in ölümünden sonra kızla aynı odada yatıyordu. Onda da artık ölüm korkusu başlamıştı.

Gece yatağında bir tarafına dönse uykusu çok hafif olan kız hemen uyanıp bir şey isteyip istemediğini sorardı.

Köpek bahçeye alınıp evi benimsedikten sonra bir yere gitmez oldu. Dilek ona sofra artıklarını veriyordu. Evin altında bir odunluk vardı ama köpek oraya ancak yemek yemek, su içmek için gidiyordu. Bütün gün, bütün gece bahçeyi dolaşıyor, gürültüler duydukça havlıyor, iki basamak merdivenle çıkılan, yerden biraz yüksekte ve mermer kaplanmış olan terasta yatıyordu. Pakize Hanım:

— Seninki geceleri paspasın üstünde yatıyor, demişti. Geceleri paspası içeriye alalım. Kapının yanına bir keçe parçası koy da hayvan yatsın.

Bahçenin köşke kalan kısmı duvarlarla çevriliydi. Adam boyu yükseklikteydi bu duvarlar. Üstlerine de tel gerilmişti. Dışarıdan kimse kolay kolay giremezdi bahçeye. Bahçede en iyi meyva veren ağaçlar vardı. Bayram Efendi bunlara çok iyi bakmıştı. Şimdi bu ağaçlar eski günlerden kalmış canlı birer anı gibi dimdik duruyorlardı. Pakize Hanım:

— Bak Dilek; diyordu: Şu mürdüm ağacını deden dikmişti. O zaman ikimiz de gençtik. O fidanı toprağa yerleştirmişti. Ben de su vermiştim. Böyle daha, onun diktiği birçok ağaç var. İncirli ceviz ağaçları onun babasından kalmıştı. O da okumuş bir adamdı. Marifetliydi.

Bahçede birçok ağaç vardı. Dışarıdan meyva almaya hiç gerek kalmıyordu. Kirazdan, incire, kış armutlarına kadar hepsi vardı.

Bahçe kapısı demir parmaklıklıydı. İçeriden kilitleniyordu. Semtin çocukları bu kapıdan içeriye, en çok yemiş ağaçlarına bakarlardı. Dışarıdan gelen Dilek'in bir kız arkadaşı Nermin vardı. İlkokulda arkadaş olmuşlardı, şimdi ikisi de yedinci sınıfı okumuş, sekize geçmişlerdi. Dilek izin alarak bu arkadaşı ile bir iki defa ders çalışmaya gelmişti. Bahçedeki kameriyede oturmuşlardı. Pakize Hanım da artık insan arıyordu. Bu nedenle Dilek'e Nermin'i çağırtıyor, kendisi de kızla konuşuyor, annesine selâm yolladığı gibi bahçedeki bardak eriklerinden de toplatıp veriyordu. Bir defasında mürdüm eriklerinden toplattırmış:

— Kızım, demişti. Bunlar pek yenmez, burukturlar, ama güzel reçelleri olur. Belki anneciğin arzu eder.

Birgün Nermin'in annesi teşekkür etmek için gelmişti. Kameriyenin altında oturmuşlardı. Mevsim eylül başlarıydı. Dilek kahve pişirmiş, sonra Nerminle birlikte terasta ders çalışmaya başlamıştı. Artık orta sonu okuyacaklardı.

İsmet Hanım Kerime Hanım yaşta, genç sayılan bir kadındı. Söz arasında Dilek'ten konuşulurken:

— Ben sizin torununuz zannetmiştim hanımefendi, dedi. Hâlbuki Dilek bize kendisinin köylü bir kız olduğunu söyledi.

Pakize Hanım:

— Evet, dedi. Evlâtlığımız sayılır. Ama görüyorsunuz ki çok hakikatlidir ve benim öz kızımdan, torunumdan daha iyidir. Rahmetli bey amcanız da çok severdi bu kızcağızı. Bana vasiyeti var. En az liseye kadar onu okutacağım.

— Kızcağız bu iyiliklerinizi inkâr etmez Hanımefendi. Sonra çok zeki, çok çalışkan. Dili de hiç çalmıyor.

Pakize Hanım:

— Bize geldiği zaman tam bir köylü gibi konuşuyordu, dedi. Ama bir iki senede dilini düzeltti.

— Köyde kimsesi yok mu?

— Bir erkek kardeşi vardı. Şimdi dokuz yaşında filân olmuştur. Bir de öz ablası varmış.

— İşittiğimize göre kızınız dargınmış sizinle.

Pakize Hanım biraz sıkılarak:

— Dilek mi söyledi? dedi.

— Hayır, dedi İsmet Hanım. Kızınız sizi dava ettiği zaman eşimi de en yakın komşu olarak şahit göstermiş. Hâlbuki eşim böyle davalara karışmaz.

— Eşiniz necidir.

— Avukattır Hanımefendi.

— Bir aralık bize kadar buyursa da Dileğin evlât edinilmesi hakkındaki gerekli işlemleri bana anlatsa, mümkün mü?

— Elbette Hanımefendi. Demek evlât edinmek istiyorsunuz?

— Evet, hakikatli bir kızdır. Ondan başka canyoldaşım yok.

Bu konuşmadan iki gün sonra Pazar günü Asaf Bey köşke gelmişti. Belki o semtteki komşuların en iyisiydi bu insanlar.

Asaf Bey kendisine yapılan ikramlara da pek memnun kalmıştı. Daha sonra Dilek'in nüfus kağıdını inceledi, notlar aldı. Köydeki babasına yazacak ve kızın evlâtlık olması için rızasını alacaktı. Köyün muhtarlığına yazdığı gibi köydeki ilkokul müdürüne de yazdı.

Dilek'in köyünden gelen haberler hiç de iç açıcı değildi. Kızcağızın babası Ali ölmüştü. Mehmet Zehra'nın evinde yatıp kalkıyor, köyde çobanlık yapıyormuş.

Bunları Dilek'ten saklamak istediler ama kız anlamıştı. Babası için ağlamadı, kardeşi için üzüldü.

— Olacağı buydu, diyordu. Oğlanı kim okutacak, kim adam edecek? O da hemşeriler gibi güneşin alnında, tezeklerin üstünde kavrulup gidecek.

Artık ortaokul öğrencisiydi, çok şeye aklı eriyordu. Pakize Hanım onu kendi hâline bıraktı. Bir iki gün sonra da köydeki tapu memurluğundan bir yazı gelmişti. Dilek'in anasının babasının ölmüş olduğu yazılıydı. Nüfus nakli de yapılmıştı. Komşu avukat Asaf Bey kış bastırmadan önce bu işi bitirmek için gerekli işlemleri yaptırmış ve sonunda birgün Dilek'le Pakize Hanım Hukuk Yargıcı'nın karşısına çıkmışlardı. Asaf Bey'in öğrettiği gibi Pakize Hanım Yargıca:

— Merhum kocamdan kalan dört dönümlük bahçe ile içindeki harap köşkü kızım Kerime ile tapuda paylaştık. Ona daha fazla toprak ve iki odalı olan arabalığı verdim. Şimdi benim kimsem yok. Yaşadığım kadar bana bakması şartı ile arkamdaki gömleğe kadar her şeyimi Dilek'e veriyor ve onu evlâtlığa kabul ediyorum, demişti.

Bu mahkemede Kerime Hanım annesi için dava açmıştı. Yargıç o ailenin geçimsizliğini biliyordu.

Asaf Bey gerekli işlemleri yaptırdı. Dileğe yeni bir nüfus kağıdı çıkartıldı. Pakize Hanım'ın nüfusuna geçti.

Bu değişiklik kızın üzerinde fazla bir etki yapmadı. Ama öte yandan Kerime Hanım annesinin yaptığı bu işlemi duymuş, apar topar gelerek ağzına gelenleri söylemiş, annesini dövmeye, kızı evden kovmaya kalkmıştı.

Fakat Adnan Bey kanunları iyi bilen ve terbiyeli, iyilik bilir bir insandı. Karısının arsızlığından da usanmıştı. Bağırta çağırta onu alıp götürdü. O sırada eylül ayının sonlarındalardı. Kerime Hanım bir gün de bir müteahhitle birlikte gelerek kendisine ayrılan bahçeyi ve arabalığı gösterdi. Oraya ne yapılırsa yapılsın kendisine dört daire istiyordu.

İki bahçe arasında bir sınır olmadığı için müteahhit kadastro ve tapudan bir memur getirerek sınırı belirtti. O gün Asaf Bey de evindeydi. Müteahhit hemen bahçe duvarı için bir temel kazdırtmış ve havalar yağmadan alçak da olsa bir duvar yaptırmıştı.

O günlerde ortaokul da açıldı. Pakize Hanım yalnız kalacağından korktuğu hâlde kızı okuldan almadı. Hem kocasına söz vermişti, hem de kızın hevesini kıramıyordu. Kız on üç yaşındaydı. Epeyce boylanmıştı. Şişman değildi ama çok uyumlu bir biçimi vardı.

Pakize Hanım gündüzleri kapıyı bacayı sımsıkı kapatıyor, bahçe üstündeki odada oturuyordu. Bu odanın yan pençeresi terasa baktığı için, ara sıra cama tık tık vuruyor ve başını kaldıran köpeğe:

— Top, sakın bir yere gitme, diyordu.

Hayvan zaten pek ayrılmıyordu. Evin bahçesini bir dolanıyor, kapıdan giren kedileri kovalıyor, sonra yine gelip yatıyordu. Terasın üstü kapalıydı. Pek de rüzgâr tutmuyordu. Pakize Hanım kendi kendisine:

— Şu hâle bak, diyordu. Bütün gün yalnızım. Can yoldaşım şu köpek oldu. Hani damadım, hani kızım, hani torunum, baş başa nerede kocam Muhtar Bey. Hele o adam benim için ne büyük dayanakmış.

Şimdi birçok işleri Dilek görüyordu. Ne pişirilecekse, evde ne eksikse sabahleyin erkenden gidip çarşıdan alıyor, bir kısmını da akşam gelirken getiriyor, işleri bitirmeden yatmıyordu. Muhtar Bey'in odasını olduğu gibi bırakmışlardı. Bazen orada, sedirlerin üstünde oturuyorlardı. Kitap rafları boşalmıştı. Ama üstünde sedef işlediği küçücük masası, onun gözündeki aletleri, bir köşede bastonu ve dolaptaki elbiseleri, pek soğuk havalarda giydiği kürkü duruyordu. Onun terlikleri bile sedirin önünde yerdeydi.

Elektrik, su makbuzları hâlâ onun adına geliyordu. Tahsildarlar alacaklarını aldıktan sonra giderken:

— Beyefendi'nin eteklerinden öperim, diyorlardı.

Pakize Hanım:

— Söylerim, diyordu, eksik olmayın.

Garip bir tutku ile odaya çıktığı zaman:

— Bey, diyordu, su parası için Raşit Efendi geldi. Eteklerinden öptü.

Dilek evdeyse soruyordu:

— Anne, kiminle konuşuyorsun?

— Dede Beyle, diyordu Pakize Hanım. Terkosçu onu hâlâ sağ sanıyor ve selâm yolluyor.

Pakize Hanım cuma günleri, yukarı odada, sedirin köşesine çekilerek, iki diz üstüne gelerek Muhtar Bey'den kalan Kur'an-ı Kerim'den Yasin süresini okuyordu. Arap harflerini pek iyi bilmezdi, ama Muhtar Bey onu aldığı sırada öğretmiş ve:

— Hanım, ben öldükten sonra da bana bir Yasin okursun, demişti.

Adamcağızın dediği olmuştu. Pakize Hanım beyaz baş örtüsünü örtünerek Kur'an-ı Kerim'i göğsünde tutarak, hafifçe sallanarak okuyordu. Dilek oradaysa bir köşede oturur, hiç konuşmadan bekler, kadın okumasını bitirip ellerini açarak okuduğu duayı gönderdikten sonra o da:

— Allah kabul etsin, derdi.

Cahil çocuktu. Saftı, bazen soruyordu:

— Anne, Dedem senin Kur'an okuduğunu duyar mı?

Pakize Hanım:

— Ne bileyim kızım, diyordu. O çok bilgin adamdı. Her zaman, kandil günlerinde muhakkak Kur'an okurdu.

— Sen onun senin okuduğuna sevindiğine inanıyor musun?

— Kızım inanayım, inanmıyayım. Bana Kur'an okumasını o öğretmişti. Ben öldükten sonra okursun, derdi. Ben onun istediğini yapıyorum. Okuyunca ona karşı borcumu ödemiş gibip olup ferahlıyorum.

— Çok iyi yapıyorsun anne. Okumasını bana da öğretsene.

— Senin derslerin ağır kızım. Sen Fatiha oku yeter.

Fatiha'yı ezberlemek Dilek için ne ki. Yalnız bununla kalmamış, namaz sûreleri ve dualarını da ezberlemişti.

Daha sonra o da ezberden okumaya başlamıştı. Bu yalnızlık içinde bu hakikatli kızın varlığına Pakize Hanım büyük değer veriyordu. Onun arkasından ağlayacak bir kimse varsa bu kızcağızdı. O da kocası gibi, toprağın altına girince bu kız avuçlarını açarak ona dua edecekti. Unutmayacaktı.

Zaten kız her akşam telâşla eve geliyor, analığının gününün nasıl geçirdiğini merak ediyor, ona anlatacak bir şeyler bulmaya çalışıyordu.

Sabahleyin erkenden sütü ateşe koyarak kaynayıncaya kadar sobayı yakmak, sobanın yanına odun getirmek, yapılacak iş bırakmamak onun göreviydi. Okula gidiyordu ama yapılacak işleri de yapıyordu.

Havaların iyice bozduğu, yağmur ve soğukların başladığı günlerden birinde bir pazar günü:

— Anne, dedi. Ablama bir mektup yazsam razı olur musun?

Pakize Hanım:

— Neye soruyorsun kızım, dedi. Elbette yazmalısın. Ne yazacaksın?

— Hem onun hatırını, hem Mehmet'in hatırını soracağım.

— Ablan okuyup yazmasını bilir mi?

— Anamın sağlığında onu köy okuluna vermişlermiş. Ne anam okur yazardı, ne de babam. Komşular askerdeki oğullarından gelen mektupları ablama okuturlardı.

— İyi ya, hemen yaz.

— Nasıl yazayım anne?

— İçinden geldiği gibi yaz.

Evlâtlık olacağı sırada köyden gelen mektupla enîştesinin adresi vardı. Ona Dursun, diyorlardı. Himmetin Dursun. Zaten altmış evlik köydü. Mektuplar kasabaya varır, kasabaya inen bir köylünün heybesine konurdu mektuplar. Bunları Muhtar dağıtırdı sahiplerine.

Dilek zarfın üzerine, özene bezene. Seymenler Köyünde Dursun Himmetoğlu Efendiye diye yazdı. Sonra mektuba başladı:

"Ablam Zehra Hanıma. Evvelâ ellerinizden öperim, sana, enîştem Dursun Efendi'ye, kardeşim Mehmed'e çok çok selâm ederim. Ben İstanbul'da yanında durduğum Pakize Hanım'ın evlâtlığı oldum. Okuyorum, rahatım iyidir. Bu yıl ortaokulu bitireceğim. Kısmet olursa liseye de gideceğim.

Ablam Zehra Hanım, siz nasılsınız? Sağlığınız yerinde mi, enîştem ne işler yapıyor, Kardeşim Mehmet nasıldır? Onu hiç okula yollamadınız mı? Babam rahmetliden size bir şey düşmedi mi? Üvey ana ne ediyor. Onun kızı büyüdü mü? Bana köyde olup bitenleri yaz."

Dilek gözleri dolarak, içi sızlayarak böyle bir şeyler yazmıştı. Elinden gelse zarfın içine girecek ve öylece köye gidecek ve ablasını, kardeşini gözleriyle görecekti. Bir kere de mektubu Pakize Hanım'a okudu. Kadın:

— Eline sağlık, dedi. Pek güzel yazmışsın.

Mektup postaya atıldı. Artık Dilek günleri sayıyordu. Bir iki, beş, on, nihayet yirmi gün geçti. Cevap yok. Bekliyordu,

üzülüyordu, ama Pakize Hanım'a söylemiyordu. Pakize Hanım onun hâlinden anlıyordu. Bir gün:

— Kızım, dedi. Oralarda çok kış olduğunu, bazen evlerin karlar altında kaldığını anlatıyordun. İşte kış aylarındayız. Sen İstanbul'un havasına bakma. Burası çok kar tutmaz. Ama Anadolu'da kış kıyamettir.

Dilek içini çekerek:

— Öyledir anne, dedi. Ben de bilirim kışın köyden kasabaya kimsenin gidemediğini. Bazı evlerin kapıları, pencereleri karla örtülüdür. Kapılar kardan donar, kalır. Öylesine kar yığılır ki köydekiler daracık bir yol açarlar, iki taraf kardan bir duvar kesilir.

Dilek, köyü ve oradakileri düşünmeyi bırakmadı ama kendi üzüntüsüne Pakize Hanım'ı da ortak etmek istemedi.

Sonra, mart ayının başlarında postacı eve kirlenmiş, ıslanmış, buruşmuş bir zarf getirdi. Dilek okuldan döndüğü zaman Pakize Hanım mektubu verdi ona:

— Gözün aydın kızım, dedi. Mektubun geldi. İnşallah hayırlıdır.

Fakir fukaranın mektubunda hayır mı olur? Kız, elleri titreyerek ablasından gelen mektubu açarken, daha okumadan ağlamaya başlamıştı. Nihayet o zorla yazılmış, silik, buruşuk, yer yer lekelenmiş mektubu bin güçlükle okumaya başladı:

"Canım, ciğerim kardeşim Dilek. Mektubunu alınca dünyalar bana verilmiş gibi oldum. Çok sevindim. Durup durup ağladım. Enişten Dursun beni kaç nöbet azarladı. Eee, ne olacak, el adamı, kardeşlikten, hasretlikten ne anlar? Sen yedi yaşındayken babam seni şehirlilere vermişti. Aradan bunca yıl geçti. Bir sağlık haberini alamadık. Zaten kendi canımızdan başka kimi düşünmeye gücümüz vardı ki.?

Babam evvelki kış hastalandı, öldü. Asiye babasının yanına gitmişti kızıyla. Babam yalnızca öldü. Yanında bir Mehmet vardı. Koştu, geldi eniştene haber verdi ki babam öldü diye.

Biz varıp görüşmüyorduk. Ama ölüm olunca köylü ile eve girdik. Babam iyiden zabunlamış, bir deri, bir kemik kalmıştı. Evde ne vardı ki? Zor belâ bir inek almıştı. Gayri tarlada çalışmıyordu. Asiye ineği de almış, babasının evine varmış. Gayri bu işi ne sen sor, ne ben diyeyim. Babamızdan bizlere bir avuç toprak, bir bağ çubuğu bile kalmadı.

Onun köyün mezarlığına, anamızın yanına gömdüler. Allah kabir rahatlığı versin.

Eniştenin hâlini de hiç sorma, zaten bir rençber adamdı. O gün çalışacak, o gün yiyecek. Kime ne diyeyim. Allah böyle kısmet etmiş. Biri oğlan, biri kız, iki çocuğumuz oldu. Biz boğazımıza yetiştiremezken başımıza bu çocuklar çıktı. Bir zabun eşek var. Enişten onunla oduna varır, odun keser, kök çıkartır, aza çoğa bakmaz satar. Bazı tarlaya ekdiğimiz tohum bile bitmiyor. Saçtığımız kadarını toplayamıyoruz. Allah vermeyince neyliyelim. Çocuklarımız bakımsızlıktan öldü. Ömürleri bu kadarmış.

Kardeşim Mehmet'e gelince, onu merak etme. Dokuz yaşına vardı. Gücü kuvveti yerinde. Çobanlıkta para yok. Şunun bunun tarlasında çalışıyor şimdi. Babası yerinde adamlar kadar iş görüyor. Ama o küçük diye hakkını vermezler. Zati köyde para kıttır, bilirsin.

Çok istedim ama Mehmet'i okula veremedim. Zaten iki yıldır bizim yanımızda. Babası ölünce karı onu kapının dışına koydu. Nerede iş bulursa oraya varıyor. Üstünden başından geçtim. Karnını kim doyuracak ki varsın okula gitsin. Çobanlık yaptığı sürece aç kalıyordu. Bizim yanımıza geldi, bulgur bulamaç Allah ne verdiyse yiyoruz. Oğlancık bize yük olmuyor.

Zehra'nın mektubunu Dilek annesine üzülerek okudu.

Gün olur Dursun eniştenle beraber işe gider. Dursun'a beş verilirse ona üç verirler. Nedenmiş, çocukmuş o. Ama çoğu kez büyüklerin yaptığı işten fazlasını yapar.

Yazın neyse ne ama kışın çarıkla gezmek olmuyor. Kundura alalım ama neyimizle alalım. Dursun askerlikten kalan postallarını hâlâ kışa saklıyor. Gayri bu oğlana da askerlikte kundura giymek kısmet olur inşallah"

Zehranın mektubu böyle acı şeylerle doluydu. Dilek bir yandan okuyor, bir yandan ağlıyordu. Mektup selâmlarla bitiyordu.

Dilek bir şeyler yapmak istiyordu. Pakize Hanım:

— Kızım, dedi. İşte sağlık haberlerini aldın, son sene.

— Anne, dedi kız. Bu sağlık haberi mi? Ben bu zengin kızları gibi gezeyim, kardeşim orada yalın ayaklaşsın. Siz

köylerdeki yoksulluğu bilemezsiniz anne.

Pakize Hanım:

— Dilek, dedi. Sen bunca zamandır gündeliklerini biriktirdin. İstersen biraz para yollayalım, kardeşine de üst baş alırlar.

Dilek şaşırdı:

— Ellerine varır mı ki anne? dedi.

— Neye varmasın? Enişten yetim malını yiyecek değil ya.

— Yemez, ama yollarda kaybolmasın.

— Öyle şey olmaz Dilek. Hem eve teslim şartı ile yollarız. Zehra ablanı bulur, parayı onun eline sayarlar. Biraz yol masrafı fazla olur ama mutlak gider.

— Anne Asaf Bey amcaya vereyim, o yollasın, olmaz mı?

— Elbette olur. Kaç para biriktirdin?

— Yedi bin lira para olmuş Anne.

— Aferin sana kızım. Hemen bir mektup yaz. Mektup paradan önce varır. Para yolladığını da yaz.

Ortaokulu bitirme imtihanlarına hazırlandığı sırada Dilek bu işleri de başarmaya çalıştı. Ablasının adresini bir kağıda yazdı, biriktirdiği paranın altı bin lirasını götürüp Asaf Bey'e teslim etti.

Dara dar geçindiklerini bildiği için Asıf Bey bu paranın nereden çıktığını soracak oldu. Dilek:

— Yedi yıldır, okula gittim gideli bana verdikleri gündelikleri biriktirdim amca, dedi.

Dilek ortaokulu bitirmiş, yaza çıkmıştı. Şimdi liseye yazılacak tasasındaydı. İsmet Hanım'la konuşan Pakize Hanım bu konuda kararsızdı.

— Bakalım, kısmetse, diyordu.

İsmet Hanım:

— Bir karar verirseniz Nermin'le beraber gidip gelirler, diyordu.

Dilek'in bir başka tasası daha vardı.

— Ben burada rahat yaşıyorum, okuyorum anne, diyordu. Ama kardeşim o yoksul köyde üstte yok, başta yok, yarı aç yaşıyor.

— Para yolladın ya kızım?

— O kadar para ne işe yarar anne. Mehmet'e ayakkabı almışlar, ayağına bir pantalonla bir ceket almışlar, ama bir çocuk bunlarla olur mu?

— Senin köyün bu kadar fakir mi?

— Hayır anne. Malı olan çok. Kapılarında rençber çalıştırırlar. Enişte min toprağı var ama ne işe yarar? Toprak sürülmek ister, tarla tohumluk ister. Şimdi ablamı sıtma tutuyormuş, çalışamaz ki.

Yaz boyunca bahçenin sefasına doyum olmuyordu. Yavaş yavaş bir komşu genci, anneleri köşke gelmeye başlamışlardı. Kerim'e Hanım'ın arsasına da müteahhit inşaata başlamıştı. Söylendiğine göre bir katta iki apartman dairesi olmak üzere on iki daireli bir apartman yapılacakmış.

Pakize Hanım artık uysal olmuştu. Yalnız kalmaktan korkuyordu. Akşamları hava kararınca kapıları kapatıyor ve köşkün içine çekiliyorlardı.

Dedebey ölmüştü, ama onun anılmadığı, onun hatırlanmadığı bir gün geçmiyordu. Onların anılarında o kadar yaşıyordu ki, böyle bir insana öldü denemezdi.

Pakize Hanım her gün bir saat olsun onun sedirli odasında, kocasının sağlığında oturduğu köşeye otururdu. Haftada bir iki defa Kur'an okuduğu zaman da bu köşede oturuyordu. Bunu âdet etmiş, daha doğrusu eski âdetini, sürdürmeden yapamamıştı. Bir gün o odaya gitmese, orada oturmasa Muhtar Bey gücenecek sanıyordu. Eski hırçınlığı hiç

kalmamıştı. Şimdi dünyanın en yumuşak başlı bir kadını olmuştu. Kendisi de Dilek kadar evhamlı olmuştu.

Bazen yemek yerlerken kızcağız lokmasını çiğnemiyor, yutkunup ortalığı dinliyor, Pakize Hanım:

— Ne var yine? diyordu.

— Yukarıda birisi geziniyor gibi geldi bana.

— Bizden başka kim var ki gezinsin?

— Bilmem.

— Haydi yemeğini ye, böyle boş şeylerle zihnini yorma.

Ama böyle söylerken, birden duruyor, kendisi de nefesini tutarak, lokmasını ağzında unutup dinliyordu. Evet bir çıtırtı oluyordu, sanki tahtalar gıcırdıyordu, birisi yürüyor gibiydi. Sonra sesler kesiliyordu.

— Anne duydun değil mi?

— Duydum ama şey.

— Şey kızım. Eskiden de olurdu.

— Ne olurdu anne?

— Böyle çatırdamalar olurdu. Ben korkardım. Rahmetli Muhtar Bey ahşap evlerde böyle çatırdılar olur, derdi.

— Ahşap ne demek?

— Direklerle, tahtalarla yapılmış demek.

— Böyle evlere periler mi gelirmiş?

— Hayır kızım. Sıcak havalarda bina genişler, soğuk havalarda da kasılırmış. Telgraf tellerine, elektrik direklerine dikkat ettin mi? Sıcak havalarda teller boşalır, daha fazla sarkar. Soğuk havalarda da gerilir. Ahşap evlerde de çıtırdamalar bu sebeple olurmuş. Bir iki defa rahmetli Muhtar Bey dülger filân getirtti, çatıya çıkarttı. Adam gezdi, dolaştı, sonra bütün direklerin meşeden yapıldığını, çatıda hiç bir basma olmadığını ve çatırdamaların havanın tesiriyle olduğunu söylemişti.

Dilek bu sözlere inanıyordu. Ama Pakize Hanım artık evhamlı ve korkak olmuştu. Yalnız kalmak istemiyordu. Dilek çarşıya çıksa, hemen kapının önüne çıkarak köpeği çağırıyor, onunla konuşmaya uğraşıyordu. Hayvan ona can yoldaşı oluyordu.

Liselerin açılması da yaklaşıyordu. Bir gün İsmet Hanım gelmiş, Pakize Hanım'dan kararını sormuş, o cevap vermeyince Dilek:

— Ben nasıl liseye giderim teyzeciğim, demişti. Annem yalnız kalır.

Hâlbuki okumayı çok seviyordu. Hevesi vardı. Yalnız kaldıkları zaman Pakize Hanım:

— Dilek, dedi. Beni yalnız kalacak diye okuldan mı olacaksın?

— Ben okuduğum kadar okudum anne. Üstelik beni evlât edindiniz. Sizi yalnız bırakamam.

Pakize Hanım'ın aklına bir şey takılmıştı. Ne zamandır düşünüyor, ama Dilek'e açmıyordu. Nihayet bir gün:

— Kızım, dedi. Ablana yazsak, yol parası yollasak Mehmed'i yollar mı?

Dilek kıpkırmızı kesildi. Bunu o da düşünmüştü ama dili varıp da söyleyememişti. Durumsadı sonra:

— Yollamasına yollar, dedi. Yollamayıp da ne yapacak Mehmet dokuz yaşına bastı. Daha kendi boğazını çıkartıp onlara yararı olamaz. Ama bir emekli ve dul aylığı ile geçiniyoruz anne. Önümüz kış.

— Ben para bulurum kızım. Tarlada, bayırda hırpalanan kardeşin buraya gelirse şehir çocuğu olur, bilgisi görgüsü artar. Biliyorsun ki toprak insanı çabuk ihtiyarlatır. Hem kardeşin kurtulmuş olur, hem de sen liseye gidersin.

Bu konuşmadan bir iki gün sonra Pakize Hanım bir pazar günü Asaf Bey'lere kadar gitti, çocuklar bahçede gezi-

nirken onunla konuştu. Bir iki gün sonra da Asaf Bey eve geldi birçok para getirdi, Pakize Hanım'a.

O akşam yaşlı hanım Dilek'e:

— Artık mektubunu yaz, kızım, dedi. Yarın posta ile iki bin lira yollayalım. En yakın zamanda Mehmet'i bize yollasınlar. Her hâlde köyden İstanbul'a bir gelen olur. Adresi iyice yaz.

— Anne, sen ne sattın?

— Elmaslı bir bileziğim vardı, onu sattırdım Asaf Bey'e.

— Yazık olmadı mı anne?

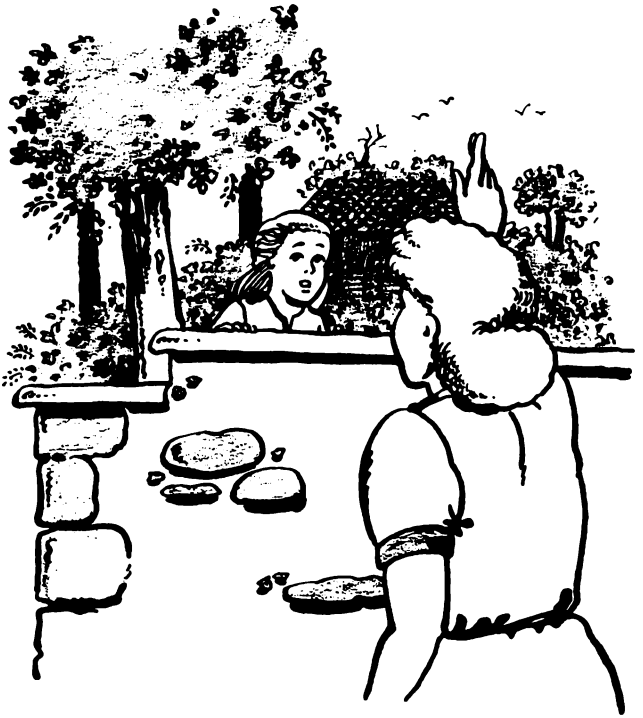
— Onu bana alan insan toprak oldu. Ben takacağım kadar taktım hevesimi aldım. Bundan sonra takıp komşu mu çatlatacağım? Hem sen okursun, hem de kardeşin buraya gelir. En önemlisi de ben yalnız kalmam.

Dilek, mektubunun bir yerinde şöyle yazıyordu: *"Zehra abla, Mehmet'i, yıka, pakla. Yırtığını, söküğünü dik, hemen İstanbul'a gelen bir hemşeriye kat, bize yolla. Hem orada size yük olmaktan kurtulur, hem de biraz şehir çocuğu olur. Orada dağda, bayırda hırpalanır gider. Bunu analığım da istiyor. Benim Mehmet'i çok düşündüğümü bildiği için bunu benden o istedi. Kardeşlerimizin yol parasını ver adama. Bize, eve kadar getirsin. Ben ona bakarım, belki okuturum da. Mehmet gelince ben de liseye gidip okuyacağım."*

Mektup postaya verildi, para da yollandı. Artık beklemekten başka yapacak başka bir işleri yoktu.

Bu arada bir iki defa Kerime Hanım da oraya gelmiş, yapının ne kadar ilerlediğini anlamak istemişti. Müteahhit ona dört daire verecekti. Birisini kendisi için alakoyacak, üçünü de kiraya verecekti.

Bazen Adnan Bey yalnız geliyordu. Yanında karısı olmazsa Pakize Hanım'a uğruyor, elini öpüyor, hatırını soruyordu.

Kerime Hanım, Dilek'le konuşurken kızıyor, bağırıp çağırıyordu.

Zaten huysuz olan Kerime Hanım, babası ölüp de miras derdine düşünce çok fazla huysuz ve ahlâksız olmuştu. Dilekle konuşurken bağırıyordu. Böylece öz annesine söylediklerini duyurmak istiyordu.

Pakize Hanım bütün konuşulanları duyuyordu. Ayrıca Dilek'e soruyordu ama kız, üzülmesin diye bir şey söylemiyordu. Pakize Hanım:

— Sıkılma yavrum, diyordu. Ben duyuyorum onun söylediklerini. Ziyanı yok. Bana ettiklerin kendi çocuklarından çeker.

Pakize Hanım bazen bir ağacın gölgesine giderek orada biraz oturuyor, yapıda çalışan işçileri seyrediyordu.

Bu bina yapılıp bitecek, oraya yeni yeni insanlar taşınacak, pencereden bakacak, orada yaşayacaklar, gece ışıkları yanacaktı. Her hâlde bazen çalgı sesleri de gelecek, içlerinden kendisine seslenenler de olacaktı. Büyük Hanım diyeceklerdi ona. Kız ne kadar kötülerse kötülesin, komşuları hatırını sayacaktı.

Müteahhitten peşin olarak daire alanlar da vardı. Bunlar da gelip yapıyı geziyor, sabırsızlanıyorlardı. İçlerinden Pakize Hanım'a gelenler de oluyor, onun ikramından memnun kalıyor, bir fincan kahvesini, iki yudum suyunu içiyorlardı. Yine bu hanımların içlerinden bir kaçı, Kerime Hanım'ın uydurmalarına kanmış, ama kadıncağızla görüştükten sonra:

— Affedersiniz Teyze Hanım, demişlerdi. Sizi bize o kadar kötülükle anlattıklarına bakarak âdeta korkmuştuk. Hâlbuki siz çok nazik ve terbiyeli bir hanımefendisiniz!

Pakize Hanım:

— Beni kötüleyen öz kızımdır hanımefendi, demişti. Ne çare ki insan çocuğunu doğurur, ama ahlâkını doğuramaz.

Bir zamanlar gerikafalılar, eski kafalılar dedikleri küçük köşkün yaşlı hanımı için şimdi "Çok nazik, çon cana yakın bir hanımefendi" diyorlardı. Kerime Hanım'ın kötülemeleri bir işe yaramamıştı. Tersine olarak onu terbiyesiz, hakikatsiz ve nankör buluyorlardı.

Okulların açılmasına on gün kalmıştı. Bir gün, akşama doğru köşkün bahçe kapısında sırtında heybesi bulunan yaşlı bir köylü gelmişti. Yanında hırpani bir oğlan vardı. Dilek onları görür görmez kardeşini tanımıştı.

Adam Mehmet'i oracıkta bırakıp gitti. Dilek kardeşini öpemedi. Yüzü gözü kir içinde, ağzı burnu yara içindeydi.

Epeyce kuvvetli bir nezlesi vardı. Durmadan burnunu çekiyordu. Gözleri de çakmak çakmaktı.

Pakize Hanım çocuğu görür görmez:

— Kızım bu çocuk hasta, dedi.

Mehmet'in üstünde bir ürkeklik vardı. Şaşırmıştı, korkmuştu. Sesini yükseltmeye korkarak:

— Ben köye varacam, diyordu.

Dilek onun ellerini, yüzünü gözünü temizledi. Pakize Hanım'dan utanıyordu. Böyle bir kardeşi olduğu için gülünç duruma düştüğünü sanıyordu.

Köşkte Mehmet'e göre giyecek yoktu. Dilek ona kendi iç çamaşırlarından giydirdi. Pijamasının da parçalarını üste kıvırarak giydirdi. Buna pek de gerek yoktu. Oğlan hemen hemen onun boyundaydı. Üzerinde köylü çocuklarına mahsus bir irilik ve tutukluk vardı. Onun için her şey, her şey bir garipti, bir yabancıydı.

Dilek onu sümkürttü, burnunu temizledi, krem sürdü. O zamana kadar yemek vakti de olmuştu. Pakize Hanım birşey söylemiyordu, ama telâşından Dileğin çok sıkıldığını anlıyordu.

Mehmet, ablasını yüzünden, sesinden biraz tanımıştı. Ama kılığı kıyafetli bir şehirli kıza benzediği için o da çekiniyordu. Sofra kuruldu, tabakalar sıralandı. Mehmet'e de bir sandalye konmuştu.

Dilek o gece hiç de rahat uyumadı. Zaman zaman kalkıp karanlığı dinledi. Sabaha karşı dalmış. Ortalık ağarınca Muhtar Bey'in odasında ayak sesleri, gezinmeler başladı. Dilek hemen odaya geçti:

— Rahat uyudun mu Mehmet, dedi.

— Yattığımı bilmem abla, dedi Mehmet.

Çocuk saate bakıyordu. Sarkaç sağa, sola sallandıkça o da ona uyarak başını sağa sola çeviriyordu. Çocuğun kıya-

feti çok gülünçtü. Bereket hava sıcaktı. Aşağıya indiler. Pakize Hanım elini çocuğun alnına koydu.

— Bu nezle ateşi, dedi. Korkulu bir şey değil. Bir iki gün sonra geçer.

Dilek hazırlandı, yanına para aldı. Bir kağıda kardeşinin ayağını bastırıp kurşun kalemiyle etrafını çizdi. Çocuk çarık giymekten ayakları yayılmış, genişlemişti. Ayağındaki ayakkabılar enişteşinin eski ayakkabıları olmalıydı ki Mehmet'e büyük gelmişti. Pakize Hanım:

— Kardeşine bir de terlik al kızım, dedi.

— Anne, fazla açılmayalım.

— Sen benim dediğimi yap kızım. Bir şey eksik olmasın. Ayrıca evlik bir de pantalon al.

Dilek gitti. Mehmet garipsemişti. Fakat Pakize Hanım arkasına bir süveter alarak terasa çıktı. Mehmet'i de çağırdı. Top hemen gelmişti. Oğlan:

— Teyze, dedi. Bu it kapar mı?

Köpek ısırır mı demek istiyordu. Pakize Hanım:

— Isırmaz, dedi. Rahat dur da seni koklasın.

Köpek Mehmet'in paçalarını kokladı, sonra taşların üstüne yattı. Mehmet:

— Güzel it, dedi. Emme bu yozlaşmış, sürüye gelmez.

Pakize Hanım sordu:

— Sen çobanlık yaptın mı?

— He, dedi Mehmet. Çoban hastaydı, tüm köyün davarına ben baktım. Eyi de para alacaktım emme çoban Mızdıva tez eyi oldu, geldi benim elimden çobanlığı aldı.

— Sen hiç okula gittin mi?

— Fatma ablam para yolladıydı, bildin mi?

— Fatma ablan kim?

— Sen Dilek deyip duruyon ya, işte o kız. Ona köyde Fatma dirlerdi.

— Ama Fatma onun göbek adı değil mi?

— He, öyle. Fatma bizim böyük anamızın adıymıştı. Anamı biliy misin Emineyi?

— Bilmiyorum ama Dilek söyledi bana.

— İşte onun anası Fadimeymiş. Şimdi Fatma derler. Onun adı unutulmasın diye babam Dilek'e göbek adı diye Fatma'yı koymuş.

Onlar böyle konuşurlarken Dilek de gelmişti. Kızın eli kolu paketlerle doluydu. Çok para harcadığı için biraz da utanıyordu. İçeride alınanları gözden geçirdiler. Dilek elbise için:

— Pek gözüm tutmadı, dedi. Kısa gelir, uzun gelir, bizi uğraştırır. Bir gün ben onu götürürüm, sırtına göre bir şey alırız.

Mehmet ayakkabıları giymeye çalışıyordu. Doğdu doğalı böyle bir ayakkabının rüyasını bile görmemişti. Pakize Hanım:

— Kızım, dedi. Sen banyoyu hazırla. Mehmet bir güzel yıkansın.

Mehmet sordu:

— Burada dere var mı ki?

— Yok, dedi Dilek. Ne yapacaksın?

— Dere olsaydı ben varıp yıkanırdım.

— Burada banyo var. Banyonun içine girersin, suyu açarsın, güzelce sabunlanırsın. Haydi bakalım, artık sen de şehirli olacaksın.

— Abla, eyi dirsin emme şehirli olmak için para nirde?

— Annem para verir, sen orasını düşünme.

Çocuk yiyip içip, yangelip yatmaya alışık değildi. Her

hâlde onu köyde hiç boş bırakmamışlardı. Dilek hazırlık yaparken Pakize Hanım:

— Sen hiç okula gitmedin değil mi Mehmet, dedi.

— Vardım, dedi Mehmet. Evvelki yıl odun kesmeye varmıştım. Balta ağaçtan sekti. Bacağımı eyice yardı. Gayri işe gidemedim. Yürüyemezdim. Zehra ablam beni öğretmene götürdü. "Çalışamıyor, bari okusun" dedi.

— Okudun mu?

— Tüm o kış okudum. Enişte çiftlikte bir işe varınca ben okuldan çıktım. Emine ablam da yardım ederdi, okurdum.

Pakize Hanım Mehmet'le konuşurken Dilek paketlerle yanlarına geldi.

— Burada seni okula yazdıralım, ister misin?

— Ben aylak aylak okula gideceğim de işleri kim görecek?

— Orasını düşünme sen. Ablanın ilkokul kitapları duruyor. Onlardan okursun. Sonra da seni okula yazdırırız.

Mehmet Alkaç ablasından dört yaş daha küçük, o sırada dokuz yaşında bulunuyordu. Ablası Zehra nüfus kağıdını da cebine koymuştu. Çocuğun boyundan, iri yapılı olacağı anlaşılıyordu.

Güzelce yıkanıp, giyinip kuşanıp, ağzındaki burnundaki yaralar da kapanınca güzel bir oğlan olduğu görülmüştü. Mehmet, Pakize Hanım'dan çok çekiniyordu. Buna pek de gerek yoktu. Çünkü kadıncağız onun için hayli masrafa girmişti. Yine de çok iyi davranıyor, ablasına ilk zamanlarında yaptığı eziyeti ona yapmıyordu.

Liseler açıldı. Dilek Nermin'le birlikte artık Liseye devama başladı. Pakize Hanım Mehmet'le yalnız kalıyordu. Havalar da erken soğuduğu için pek bahçede iş yoktu. Pakize Hanım'ın ısmarlığı odun gelmiş, bahçeye yığılmış. Mehmet bunları kucak kucak evin altındaki odunluğa taşımıştı. Sonra çocuk ceviz ağaçlarının kuru dallarını da indirdi, bunları kırdı, odunluğa taşıdı. O köylü bir çocuktu. Boş durmaya alışmamıştı. Pakize Hanım ablasının kitaplarından ona azar azar ders veriyor ve onun okuyup yazmasını ilerletiyordu.

Çocuk ablası gibi zeki idi. Okumakta fazla sıkıntı çekmiyordu. Bazen saatlerce alfabeyi elinden bırakmıyor, sesli sesli okuyor, ya da gördüklerini yazıyordu.

Pakize Hanım Dilek'e fazla iş bırakmamaya çalışıyordu. Bunun için de Mehmet getir götür işlerini yapıyordu. Çocuk bir işe yaradığı için memnun kalıyordu. Bu arada mutfak araçlarının, radyo, ütü gibi ev araçlarının adlarını ve nasıl çalıştıklarını da merak ediyor. Bunları Pakize Hanım

aklı erdiği kadar anlatıyor, işin içinden çıkamadığı zaman da:

— Ablan gelince ona sor, diyordu. O daha iyi bilir.

Pakize Hanım okumuş bir kadındı, ama okuduğu ile kalmıştı. Okuldan sonra bilgisine bir şey katmamıştı. Zaten bunun da gereği olmamıştı.

Kimbilir, belki de geç vakitlerde olan bazı incirlerin ve kış armutlarının hatırı için İsmet Hanım haftada bir iki defa geliyordu. Mehmet'i ilk gördüğü zaman şaşırmıştı. Dileğin kardeşi olduğunu duyduğu zaman:

— Çok iyi, demişti. Böyle giderse Dilek'in öteki ablasını da alırız buraya.

Bu sözde hafif bir alay vardı. Pakize Hanım:

— Belki, dedi. Ben ihtiyar bir kadınım. Bana emek veren, bakan bir kızın ailesine neden yardım etmiyeyim. Ben ölünce yaşı küçük bir genç kız kiminle kalacak. Gözümü kapadığım zaman içim rahat olmalı.

— İsmet Hanım biraz utanmıştı:

— Haklısınız, dedi. Mirasınızı hayırsız bir evlâda bırakmaktansa. Dilek gibi hakikatli bir kıza bırakırsınız.

İsmet Hanım da samimi bir kadın değildi. Tutkuları, kaprisleri vardı.

Misafir gidince Mehmet onun sigarasını söndürdüğü tablayı dökmeye götürüyor, dönüşte:

— İrkek gibi civara içiyor bu avrat, diyordu.

Pakize Hanım:

— Bak oğlum, dedi. Misafirin arkasından konuşmak ayıptır. Hem artık irkek deme, erkek de. Civara deme, sigara de. Sonra avrat da deme. Hanım, de.

— Bağışla ana, öyle derim gayri.

— Bana da anne diyeceksin, ablan gibi.

— Sen istedikten sonra anne dirim.

Yavaş yavaş, günden güne dilini düzeltiyordu. Güzel havalarda Pakize Hanım ona ağaçların diplerini eştiriyor, havuz gibi yaptırıyordu. Her sonbaharda Muhtar Bey böyle yaptırırdı. Sonra bazı yerli çiçekler, süs yaprakları vardı. Bunların dipleri temizlenir ve fazla sürgünleri sökülürdü.

Pakize Hanım arkasına atkısını alarak bahçeye çıkıyor ve bahçeyi dolaşıp yapılacak işleri anlatıyordu.

Öte yandan müteahhide verilen yerdeki yapının iki katı tamamlanmıştı. Bahçedeki barakayı söküp yapı araçlarını en alt kata almışlardı.

Mehmet bir işe koyuldu mu soluk almadan çalışıyordu. Yapıda çalışan ustalardan birine Pakize Hanım havuzu inceletmişti. Birkaç yerde çatlak vardı. Mehmet havuzun içini iyice yıkayıp temizledi. Çatlaklar sıvandı, aradan bir hafta geçti. O zaman Mehmet tulumbadan su çekerek havuzu doldurmaya başladı. Epeyce büyük olan havuz dolmak bilmiyordu ama Mehmet de gayret ediyordu. Bazen, yağışsız havalarda, akşam yemeğinden sonra da tulumbayı çekiyordu.

Dilek lisede de sıkıntı çekmiyordu. Çalışmayı bir düzene sokmuştu. Çok gariptir ki Nermin onun kadar başarılı değildi. Biraz havai bir kızdı. Bir iki arkadaşı daha vardı, onlara katılıyor, haftanın tatil günlerini onlarla geçiriyor, biraz da Dilek'i kıskanıyordu. Annesi, babası:

— Şu köylü kız kadar olamıyorsun.

Dedikleri zaman:

— Ben köyde doğmadım, diyordu. Onun kafası boş. Ama benim görgüm, kültürüm geniş. Ben hayatımı yaşayacağım.

Dilek'in okulda başka arkadaşları da vardı. Onu severlerdi. Arkasından konuşanlar da olurdu, ama o kimseye aldırmıyordu.

Pakize Hanım, Mehmet geldikten sonra, köye iki bin lira daha yollamıştı. Biraz güç okunuyordu ama, Zehra bir okul defterinden kopartılmış bir sahifeye kurşun kalemle cevap yazmıştı.

"Kardeşim Fatma Dilek, diyordu. *Analığının bize yolladığı iki bin kağıdı alınca dünyalar bizim oldu. Kışı nasıl geçireceğimizi, nasıl ısınacağımızı, ne yiyeceğimizi düşünürken bu para geldi. Aklımız başımızdan gitti, ne olduğumuzu şaşırdık. Köyün hâlini bilirsin. Çalışır, can tüketirsin, paraları olsa da harman vaktine atarlar. Her kul başkasına el açıp dilenemez. Enişten de çok onurlu. Köyde ona burnu büyük diye ad taktılar. Acımızdan ölsek kimse başını çevirip bakmaz. Eh, Allah büyüktür. Para gelince azığımızı düzdük. İyiden kötüden bir tarla var ya? Bir karı koca tarlayı kazarken komşular alay ederlerdi. "Taşıma suyuyla değirmen dönmez, onca tarladan ne alacaksınız ki" derlerdi. Çiftimiz, çubuğumuz yok, kazmayla, çapa ile eştik, tohumluk buğday serptik. Defa çarpaladık. Tarla şimdi öyle duruyor. Cenabı Allah bakalım kısmet verecek mi?*

Analığımız Asiye, babımızın evine kondu. Hâli vakti yerinde. Bizim de bamamızdan kalan malda hakkımız vardı, ama bu kadın insana günahını vermez. Bana haber yollar ki tarlasında çalışayım. Anamızın beşi birlikleri şimdi onun boynunda. Dünyanın ucu uzundur.

Mehmet'i yolladık ama aklımızdan hiç çıkmaz. Gayretli, çalışkan oğlandır o. Dursun da onu çok severdi"

Zehra'nın mektubu hiç de ferahlatıcı değildi. Ama Dilek bu mektubu okurken sık sık gözlerini siliyordu. Bir aralık:

— Anne, dedi. Dursun iyi bir insandır. Ablamı çok sever. Aldığını, bulduğunu ona getirir. Köye gelenlerden yaşıtları onu Almanya'ya götürmek istedilerdi. Orada çok para kazanılırmış. Ama enişte: "Zehra'yı kime bırakacağım, başı-

mızda bir büyük yok ki" dedi, gitmedi. Gitseydi bu sıkıntıları çekmezlerdi.

Pakize Hanım:

— Kızım, dedi. Kısmet ne olursa o olur. Dur bakalım. Allah ne gösterir.

Yağmur, soğuk derken kış da bastırdı. Artık soba yakılıyordu. Dilek sıkıca giyiniyor, kardeşleriyle çarşıya çıkıp alış verişi yapıyor, aldıklarını onunla gönderiyor, kendisi okula gidiyordu.

Manzarası daha güzel olduğu için Muhtar Bey'in odasındaki çini sobayı yakıyorlardı. Mehmet köydeki kışları anlatırken:

— Kar kapıyı örter, diyordu. Yola çıkamaz kimse. Varsa ocağa atarsın kütükleri, tarhana çorbasını vurursun ateşe, bir güzel içmesi olur. Varsa bir mısır patlatır, bakla kavururduk. Mısır patlağı çok eyi olur. Evde kim varsa artık askerlikten, gelmiş geçmişten anlatır durur.

Koca bir kış geçmiş, bahara ulaşmışlardı. Tomurcuklar doğmuş, bazı ağaçlar küçük küçük yaprak vermişti. Ara sıra yağmur yağıyor ve hava soğuyordu ama bahar sevinci ile Mehmet buna aldırmıyordu.

Yalnız Pakize Hanım sevinçli değildi. Kaç yaşında olduğunu söylemezdi ama şimdi onun yaşı da kocasının yaşını geçmişti. Yorgundu, dermansızdı, artık elbise yaptırmayı, sevdiği bir yemeği pişirmeyi, daha ileride yapılacak bir işi düşünmeyi bırakıyordu.

Her insan gibi, her doğan gibi o da ölecekti ve bu ölümün çok yakın olduğunu anlıyordu. Kızı ona dargındı. Daha birkaç gün önce yapıya gelmiş, baharla birlikte yapıya başlamalarını seyretmiş, annesine uğramadan gitmişti. Yanında kızı da vardı.

Ne garipti ki Pakize Hanımı torunu olan bu kızı yakın-

dan hiç görmemişti, hatta onun adını bile duymamıştı. Buna da çok üzülmüyordu. Onun üzüntüsü ilk yıllarda Dilek'e yaptığı eziyetlerin verdiği sıkıntıydı.

Okula giderken kendisini öpen ve gelir gelmez hemen yanına koşan bu genç kızı az tekmelememiş, maşa ile az dövmemiş, odunluğa indirerek orada korkudan titreyerek az yalvartmamıştı.

Şimdi, bütün eziyetlerini bir bir hatırlıyor, Allah'ın kendisinden bu öksüz ve yetim kızın hesabını soracağını düşünüyor, bazen kızı okşuyor:

— Sen beni affettin mi yavrum? diyordu.

Dilek çektiklerini unutmamıştı. Unutamazdı da. Sağ elinin bileğinde ara sıra bir sızı duyuyordu. Ama bunu hatırlamak istemiyor:

— Anne, siz bana iyilikten başka ne yaptığınız ki? diyordu.

Pakize Hanım artık güneş gören odalardan birinde, pencere önünde oturmaya mahkum gibiydi. Mehmet'le yalnız kalıyordu. Çocuk onun yanında, bütün kış saatlerce ders çalışmıştı. Pek güzel okuyup yazıyordu.

Gazete satıcısı çocuk, Muhtar Bey'in gazetesini her sabah kapıya getiriyordu. Bu gazetenin bazı yerlerini Mehmet okuyordu. Pakize Hanım ona hesap yapmayı da öğretmişti. Oturduğu yerde küçük küçük problemler yazdırır ve bunu çözmesini Mehmet'ten isterdi. Ablası gibi akıllı olan oğlancık, bir ezberlediğini, bir daha unutmuyordu.

Saatlerce çalıştıktan sonra dinlenmek için bahçeye çıkıyordu.

Okuma, yazma gibi çarşı pazar işlerini de öğrenmişti. Ablası gibi o da parayı İstanbul'da görmüş, bu resimli kâğıtları dakikalarca seyretmişti.

Pakize Hanım, geçmişi hatırlayarak Dilek'ten af diliyordu.

Pakize Hanım ilkbaharla birlikte Mehmet'i ilkokula yollamış ve başöğretmenden aşı gününü sordurmuştu. O gün Mehmet aşı olmaya gitti. Bu onu çok heyecanlandırmıştı. Pakize Hanım ona aşının neye yaradığını anlattığı zaman çocuk:

— Anne, demişti. Bizim Seymenler köyünde çiçek aşısı derler. Ama sıtmanın aşısı olmazmış. Ben ayağım yarıldığı zaman okula vardığımda çiçek aşısı yaptılar. Ama ablam sıtmadan hiç kurtulmaz. Bakarsın başını vurur yastığa yatar, bir ateşlenir ki gözünü açamaz.

Pakize Hanım:

— Sıtmanın da ilâcı var, dedi.

Çocuk içini çekti:

— Bilirim, bilmez miyim ben. Kasabada satarlarmış eczacılar. Ama para nirde ki varıp da alasın.

Pakize Hanım buna çok üzülmüştü.

O akşam Pakize Hanım yemekte Dilek'e sordu:

— Kızım, bak ablan hiç sıtmadan kurtulamıyormuş. Onları çağıralım mı buraya?

— Bir de onları mı anne? dedi. Biz yetmiyor muyuz?

— Enişten bağ bahçe işlerinden anlar mı?

— Anlar anne. Ama burada bağ bahçe yok.

— Bak kızım, burada iki dönüm toprak var. Hem de güzel işlenmiş toprak. Yalnız yemiş ağaçlarına bakılsa yine elimize para geçer. Bayram bir aralık arka bahçedeki kütüklerden birkaç küfe üzüm keserdi. Şimdi kütükler dallanıp budaklandı, cevizleri kargalar yiyor, incirler yerlere dökülüyor. Buralar zengin yatağı oldu. Enişten bu işlere baksa bize yük olmaz.

Dilek düşünürken:

— Bak kızım, dedi. Kardeşini böyle okulsuz bırakamayız. Ben de yalnız kalmaktan korkuyorum. Seninkiler buraya gelirse iki kardeş okursunuz, ben de yalnız kalmam. Bunu yaz ablana. Bakalım ne diyecekler.

Pakize Hanım nesi varsa satacak ve bu garip aileye bakacaktı. Kendi kızından hiç hayır görmemişti. Babasının sağlığında biraz çekinirdi, ama adamcağız öldükten sonra hırçın, inatçı, geçimsiz ve hıyanet olmuştu.

Dilek erkenden kalkmış, kahvaltıyı hazırlamış, işleri düşünmüştü. Kahvaltı sırasında yazdığı mektubu okudu:

"Sevgili ablam ve eniştem. Benim annem Pakize Hanım

sizin ikinizin de buraya gelmenizi istiyor. Ben daha iki yıl okuyacağım. Kardeşim Mehmet de bu sonbaharda okula yazılacak. Pakize Hanım yalnız kalamıyor.

Burada kocaman bir bahçe, yemişlikler, üzüm bahçesi var. Sebze ekilecek epeyce toprak var, su var. Burada kimse aç ve işsiz kalmaz. Köydeki evi, tarlayı bir komşuya bırakıp siz de gelin. Siz gelmezsiniz ben kaddeşimin okuyabilmesi için okuldan ayrılacağım."

Dilek kendisinden, kardeşinden bir şeyler yazmış hemen o gün mektubu eniştesinin adına yollamıştı.

Aradan hemen hemen bir ay geçmişti ki bir gün postacı eve bir mektup getirdi. Kimseden mektup beklenilmediği için bu gelenin Seymenler köyünden gelmiş olduğu muhakkaktı. Mehmet mektubun arkasındaki adresi okumuş:

— Anne, demişti. Eniştem yazmış olmalı. Ardında adresi var.

Pakize Hanım:

— Mektup kime yazılmışsa onun açması gerekir oğlum, dedi. Ablanın mektubunu bizim açmamıza gerek yok, ayıp olur.

— Anne, sen onun anası değil misin?

— Anasıyım ama mektubunu açamam.

Akşamı iple çekmişlerdi. Dilek gelir gelmez hemen işe sarılır, ertesi günün yemeğini hazırlardı. Bu defa Pakize Hanım:

— Kızım, dedi. Mektubun geldi, aç da oku bakalım. Meraktan öldük.

Dilek telâşla:

— Neye beni beklediniz anne? dedi. Neden açmadınız?

Sonra mektubu okumaya başladı:

"İki gözüm kardeşim Dilek'ciğim. Mektubunu sıtma nö-

betleri içinde yanıp tutuşurken aldım. Enişten getirdi. Mektubu açmaya gücüm yetmedi. Enişten hâimden korkmuş. Varıp okuldaki öğretmenden iki hap almış. Getirdi, bana. Onları yuttum. Geceyarısı vücudumdan bir ter boşandı ki hiç sorma.

Sabaha gözüm açıldı. Enişten iyiden kötüden bir un çorbası koymuş. Bitişik komşu da yoklamaya gelmişti. Yatakta oturdum, mektubunu açıp okudum. Hem okudum, hem de ağladım. Sonra komşunun kızından kağıt istedim. Defterinden kopartmış, bana getirdi. Kendi elimle sana yazmaya başladım.

Enişten ekinin tavlanmasını bekliyor. Biçeceğiz, un edeceğiz. Mektubunu eniştene okudum. Düşündü, taşındı. "Sen bilirsin Zehra" dedi. "Dilersen gidelim. Ben askerliğimde İstanbul'a vardım. Cennet gibi şehirdir, havası, suyu, insanları iyidir. Kimse aç kalmaz. İstersen ekini satar, yol parası ederiz. Ben birkaç gün sizinle kalırım. Yazlığa gelen hemşerilerle birlikte ben de Almanya'ya varırım. Bana yol gösterirler. Yardım ederler.

Kardeşim Dilek, eniştenin Almanya'ya gitmesi iyi olur. Hepimiz birden Hanımefendi'ye yük olmayalım. Sana, kardeşine yaptığı eyilik yetmedi mi? Hepimiz onun başına mı toplanacağız?

Ben gelmek isterim kardeşim. Belki İstanbul'un havası, suyu beni canlandırır. Çıkmadık canda ümit vardır. Bakarsın dirilir, bir işin ucundan tutarım. Sen de okumanı kesmezsin. Bir yerde işe girer, bizlere bakarsın."

Mektup pek neşe verici değildi ama Pakize Hanım:

— Dilek, dedi. Sen yarın eniştene yol parasını yolla. Gelsinler bakalım. İnşallah onların haklarında da hayırlı olur.

O pazar günü köşkün bahçe kapısının dışında duran bir erkekle bir kadına ne aradıklarını sormak için giden Dilek, ne ablasını tanımıştı ne de enişteşini. Yalnız arkasından ge-

len Mehmet "Abla, Zehra ablam geldi" diye bağırınca gelenleri güçlükle tanımıştı.

Ablası kendisinden altı yedi yaş büyüktü, ama bu bakımsızlık ve zayıflık içinde hemen hemen yaşlı bir kadına benzemişti. Gizli bir ateşle yanan elleri kemikli ve kararmıştı. Dursun Efendi'nin yüzünde de güneş yanığı ayrı bir deri gibi çatlak çatlak duruyordu.

Dilek sevinemedi, ağladı. Ablasını bu kadar bitkin sanmamıştı. Pakize Hanım gelenleri güler yüzle karşıladı. Daha erkendi. Henüz çay içmişlerdi.

Pakize Hanım:

— Oturma odasını ablanla eniştene hazırla kızım, dedi. Gerekirse salonda otururuz.

Köşkün bu alt katındaki yemek odasının bile duvarları nakışlı, eşyası tertemizdi. Masanın üstüne doğru ufarak bir avize sarkıyordu. Dursun alık alık her tarafa bakıyor, hiç konuşmuyordu. Zehra'nın o gözleri çakmak çakmaktı. Pakize Hanım:

— Bak kızım, dedi. Ecza dolabında kinin olacak. Ablana bir tane ver. Korkarım hava sarsar.

Sonra onlara büyük bardaklarla çay koydular. Tereyağı sürülmüş kızarmış ekmek verdiler. Dursun Efendi:

— Ziyade olsun, sabah sabah yedikti.

Demişti ama ikinci bardak çayın teklifine:

— Hadi içeyim, dedi. İstanbul'un çayı bir eyi oluyor.

İki gün olmuş yola çıkalı. Bir gece bir handa kalmışlar. Sonra geçen gece kamyonun arkasında, malların arasında biraz uyuyabilmişler.

Pakize Hanım içinden:

Ben bana bakacak bir insan arıyordum, dedi. Bu kadıncağız bakılmaya muhtaç.

Mehmet sağa sola koşarak hizmet ederken Dursun Efendi bahçeye çıktı. Orada bir ağacın altına, yere çömelip sırtını ağaca dayayarak sigarasını içerken, ev sahibi olan Mehmet ona sorduklarını anlatıyordu. Çocuk geleli bir yıl olmuştu, ama gözü açılmış, çok şey öğrenmişti.

Zehra o kadar zayıf, o kadar çelimsizdi ki Dilek'in çamaşırlarını ve elbisesini rahatlıkla giymişti. Elini yüzünü yıkadı. Pakize Hanım:

— Kızım, dedi. Kardeşin odanızı hazırladı. Sen biraz uzan, yol yorgunusun.

Zehra'nın duracak hâli yoktu. Dizleri bükülüyor, oturduğu yerde dalıp dalıp gidiyordu. Yattı, yatar yatmaz da kendisinden geçti. Bir iki defa Pakize Hanım kapıyı aralayıp baktı, Zehra'nın inlediğini duydu.

Dilek hemen terbiyeli bir un çorbası yapmıştı. Nohutlu et, pilâv ve bahçeden kesilen üzümler vardı.

Yolcular masada yemek yemeğe pek alışık olmadıkları hâlde doyasıya yediler. Üç saat içinde kinin etki yapmış. Zehra biraz terlemiş, ama açılmıştı. Yemeğe hiç nazlanmadı. Sonra yine ortadan çekildi, yattı. Kocası:

— Canlan gayrı, diyordu. Burada kaba döşekte uyumaya mı vardın?

Pakize Hanım:

— Bırak Dursun Efendi, dedi. Her hâlde sıtma nöbeti üstünde. Sonra çok zayıf. Bir iki haftada toplar kendisini.

Adam boş durmaya alışmamıştı. Kapının önündeki mermer sahanlıkta otururlarken bir ay önce Almanya'dan gelen bir hemşerisine nüfus kağıdını ve kasabada çektirdiği resimleri vermiş. Vilayetten de bir kağıt almışlar. Arkadaşı pasaport çıkarttıp onu da işçi olarak Almanya'ya götürecekmiş. Adam:

— Orada çok para var, diyorlar, dedi. Mehmedali bütün masrafımı çekecek. Orada bir fabrikada çalışmış. Çok Türk

varmış o fabrikada.

Ekinleri satmışlar, tarlayı, evi komşuya emanet bırakmışlar. İsterlerse ekecek isterlerse evde oturacaklarmış. Adres vermiş. Mehmet Ali, gelip kendisini alacakmış. Dediği gibi akşama doğru lâcivert elbiseler giyinmiş, boynuna kıravat takmış, kasketli bir adam geldi. Onun yanında Dursun'un kıyafeti gülünçtü. Pakize Hanım bu Mehmet Ali'ye:

— Dursun Efendi biraz giyinip kuşanmalı, dedi. Sağlık muayenesi filân olacak. Siz ona bir kat elbise, ayakkabı ve gömlek filân uydurun. Güzelce bir de tıraş olsun. Mümkünse bir hamama sokun.

Bunları söyledi ve beş bin lira da para verdi. Dursun çok utanmıştı. Arkasındakiler için:

— Yola çıkarkene yeni almıştık, diyordu.

Mehmet Ali:

— Git, gel masraf olur, dedi. Dursun gardaşım gayri bizim yanımızda kalır. Alamanya'ya varacağı sırada geliriz.

Böylece Dursun Efendi arkadaşıyla çıkıp gitmişti.

Dilek, gelenleri iyi karşıladığı için Pakize Hanım'ın ellerini öptü. Ablasının iyi olacağından pek ümidi yoktu. Hakikaten kadıncağız kuruyup kalmıştı. Ancak yirmi yaşında filândı. Ama onu gören kırklık sanırdı.

— Sıtma böyledir, diyordu Pakize Hanım. Merak etme, ablan kısa zamanda düzelir. Hem iki çocuk doğurmuş, çok hırpalamış. Yarın biraz iyi olursa onu dispansere götür.

Tarlalarda çalışan, sabahtan akşama kadar durup dinlenme bilmeyen Zehra'nın yorgunluklarının acısı rahata kavuşunca çıkıyordu. İki gün daha yattı. Sonra bir sabah iş görmek için ayağa kalktı. Fakat Pakize Hanım:

— Kızım, dedi. Kardeşlerin okullarına gidecekler. Biz seninle yalnız kalacağız. Bana çok hizmet edersin, meraklanma. Baş baş sağlığına kavuşmalısın.

Dilek ablasını alıp dispansere götürdü. Orada çıkınca hekimin verdiği ilâçları eczahaneden yaptırmışlardı. Ağır ağır yürüyerek köşke geldiler. Dilek:

— Anne, dedi. Ablamın ciğerleri de biraz zayıfmış. Ama leke filân yokmuş. Sıtma için bir iğne vurdular. Bu ilâçları verdiler. Bunları alacak, bir hafta sonra yine gideceğiz.

Var evi kerem evi, yok evi verem evi derler. Pakize Hanım:

— Zehra, dedi. Canın ne istiyorsa söyle. Hiç çekinme. Can boğazdan gelir.

Zehra başını kaldırmadan:

— Un çorbası neme yetmiyor Hanımefendi, dedi. Allah sizden razı olsun.

Zavallı Zehra bir hafta yiyip içmeden, bakımdan sonra bayağı renklenmiş, benzine kan, kollarına can, dizlerine derman gelmişti. Köyden hiç çıkmadığı için köşkteki ev aletlerinin kullanılmasını kardeşinden öğreniyordu. Köşkte gezinip, ufak tefek iş yapmak, sebze ayıklamak, sofra kurup kaldırmak onun işi olmuştu. Gördüğü iyilikleri nasıl ödeyeceğini bilemiyordu.

İkinci defa dispansere gittiği zaman hekimler onu çok değişik bulmuşlardı. Bunun için dileğe:

— Aşkolsun, diyorlardı. İyi bakmışsın. İlâçları bir tertip daha yaptırın. Sıtma olursa getirin, bir iğne daha yaparız. Yesin, içsin, çok uyusun.

Hasta düşmüş, fakir bir kadını sağlığına kavuşturmak Pakize Hanım için sevindirecek bir hâldi. Aldığı iyi haberden hakikaten memnun olmuştu.

Öte yandan, Mehmet bahçenin bir köşesini diktiği salatalıklardan, domateslerden toplayıp mutfağa getiriyor, bunları başarmaktan gurur duyuyordu. Sonra yemiş toplamak onun göreviydi.

Merhum Muhtar Bey de babası gibi köşke hemen her yemiş ağacından bir tane olsun dikmişti. Bunların bazısını Zehra da köyde görmediği için tanımıyordu. Köşkün mermer kaplı sahanlığında oturup havuzun yüzünde pırıldayan güneşi seyretmek, hele sabahları, büyük ağaçlara gelen kuşların cıvıltısını duymak onun için rüya gibi bir hâldi. Ona yaşamak, çalışmak, zevki ve isteği veriyordu.

Pakize Hanım da bu zavallı kadının canlanması karşısında, kurumakta olan bir fidana su vererek onu canlandırmış gibi, zevk duyuyordu.

Zehra on gün içinde artık köşkte çalışacak hâle gelmişti. Bacakları, kolları bayağı etlenmiş ve yüzü renklenmişti. Yüzündeki o kirli güneş yanığı da günden güne azalıyor ve yüzü gerildikçe beyazlaşıyordu.

Dursun Efendi köşke geldiği zaman karısını iyice değişmiş buldu. Bayağı İstanbul'lu bir hanım gibi bulmuştu.

Dursun bir gece kalarak gitti. Bu arada eylül ayında gelmiş ve okullarda kayıtlar başlamıştı. Ay sonunda okul açılacaktı. Dilek kardeşini alarak okula gitti. Muhtar Bey zamanından beri okula yardım edildiğinden müdür Mehmet'i yokladıktan sonra onu üçüncü sınıfa imtihanla almaya razı oldu.

Dilek bir hafta kardeşiyle çalıştı. Sonra Mehmet, imtihanına girdi. İrice bir çocuktu, ama yaşı üçüncü sınıftaki çocukların yaşı kadardı. Okul kıyafeti düzüldü, çanta, defter, kalem ve okulun istediği kitaplar alındı. Mehmet artık çoban ve işçi değildi. Şehirde bir okula giden, çalışkan bir öğrenci oluyordu. Mehmedali becerikli adammış. Ayın sonunda Dursun Efendi bir gün köşke geldi. Ertesi gün uçakla Almanya'ya gideceklermiş. Adam vedalaşmaya gelmiş. Pakize Hanım'ın elini öptü, hakkını helâl etmesini istedi ve Zehra'yı ona emanet etti. Bir saat ancak oturdu ve gitti.

Zehra kocasına gizlice:

Dilek, kardeşi Mehmet'i aldığı gibi okula götürür ve kaydettirir.

— Dursun, demişti. Beni gurbette, ellerin elinde unutup gitme. Bunca zamandır iki yakamız bir araya gelmedi. Allah önümüze bir ferahlık çıkardı. Bunun kıymetini bilelim.

Kocasının arkasından da bahçeye doğru bir maşrapa su döktü. İşte böylece Dursun Almanya'ya yolcu edilmiş oldu.

Pakize Hanım'a biraz emniyet gelmişti. Sağlığına da çok dikkat ediyordu. Ama ne de olsa yaşlı bir kadındı. Yetmişini çoktan geçmişti. Aynı zamanda biraz daha hesaplı yaşamanın gereğine de inanıyordu.

O aylarda, müteahhit yapıyı tamamlamış, liselerin de açıldığı sırada Kerime Hanım apartmana gelerek dört dairesini de kiraya vermişti. Artık bahçenin o tarafı insanlarla

doluydu. On iki daireye de kiracılar gelmişti. Çocuk sesleri, çalgı sesleri duyuluyor, pencereler ışık içinde bulunuyordu.

Aradan üç yıl geçti. Zehra yedi, içti, giyindi, kuşandı, et can tuttu, rengi ağardı ve bayağı güzel bir genç kadın oldu.

Dilek liseyi bitirip öğretmen okuluna girdi ve ilk senesini başarı ile geçti. Mehmet de artık ortaokul öğrencisiydi. Saf yürekli, temiz, yumuşak başlı, gücü kuvveti yerinde bir çocuktu.

Pakize Hanım iyiden iyiye yaşlanmıştı. Sağlıklı geçen günlerinin değerini biliyor, sabah akşam dua ederken:

— Yarabbi, beni elden ayaktan düşürme, benim canımı kimseye muhtaç olmadan, yatalak olmadan al, diyordu.

Sağlığına çok dikkat ediyordu. Yaz günlerinde bile bahçeye çıkmaktan çekiniyor, açık pencere önünde durmuyor, yemeklerine de çok dikkat ediyordu.

Çocuklar okullarında olduğu için artık Zehra ile yalnız kalıyordu. Zehra evin bütün işini görüyordu. Yemeklerin her çeşidini öğrenmişti. İşlerle uğraşırken bir aralık Pakize Hanım'ı arar ve:

— Bir şey istiyor musun hanımım? diye sorardı.

Dursun Almanya'ya gitmiş, tam iki yıl bir haber alınmamıştı. Sonra bir gün, tam ikinci yılda bir mektup gelmişti. Mektubun içinde bir de ailece çekilmiş resim vardı. Güzel giyinmiş şaçları başları yapılmış bir kaç genç kadın, birkaç erkek arasında Dursun da vardı. Bir masanın başına toplanmışlardı.

Zehra mektubun içindeki yazılardan çok bu resme bakıyor, oradan bilgi alıyordu sanki. Renkli çekilmiş olan resimde Dursun tanınamayacak kadar şıktı. Gençler gibi giyinmişti.

Zehra bu resme baktı baktı:

— Kaderimmiş, dedi. Bize kalsa ne İstanbul'un yüzünü görürdük, ne de Alamanya'nın. Hanımefendinin sayesinde oldu bu. İnsan kısmı nankör olurmuş meyer. Dursun oraya nasıl gittiğini unuttu.

Dilek ablasını teselli için:

— Köyde kalsaydın ne olacaktı? diyordu. Şunun bunun tarlasında yarı aç çalışacak, sıtmadan ölüp gidecek değil miydin?

Zehra nankör değildi:

— Buna da şükür, dedi. Ölmeden önce rahat bir yatakta yattım. Kemiklerim rahatladı, doyasıya yemek yedim, yediğimde kimsenin gözü kalmadı. Ben de şehirliler gibi rahata düştüm. Varsın Dursun Alamanya'da gönül eğlensin. Bundan sonra ne onun bana hayrı olacak, ne benim ona.

Köşke gelen komşular ona Zehra Hanım, bahçeye giren çocuklar Zehra abla diyorlardı.

Sonra bir gün postadan bir çağırı kağıdı aldı. Bankalardan birine gitmesi gerekiyordu. Tatil aylarındaydı. Pakize Hanım'ı Mehmet'e bırakarak iki kardeş bankaya gittiler.

Dursun banka aracılığı ile beş yüz mark yollamıştı. Zehra dudağını bükmüştü. Bu parayı azımsıyordu. Dilek:

— Abla, dedi. Neden dudağını büküyorsun, beş yüz mark en az yirmi bin lira eder, az para değil bu.

Zehra bu parayı öylece Pakize Hanım'a verdi. Yaşlı kadın:

— Bey'in odasındaki sedefli çekmeceye koy, dedi. Gerektikçe alırsınız.

Dursun bir de mektup yazmıştı. Gider gitmez epeyce acemilik ve sıkıntı çekmiş. Mehmedalinin çok yardımını görmüş. Şimdi Almancayı öğrenmiş, ustabaşı olan Alman da odan çok memnunmuş. Dursun:

— *"İstersen seni aldırayım buraya, diyordu. Birkaç yıl ça-*

lışırız, para biriktiririz, Seymenler köyüne varınca güzel bir ev kurar, tarla, davar alırız, gayri biz de ağalar gibi yaşarız."

Zehra, Pakize Hanım'ı bırakıp gidemezdi. Kadın üç kardeşe de analık ediyor, ikisini okutuyor, birisini de can yoldaşı yapıyordu.

Kadının yumuşak yüzlülüğünden, sessizliğinden cesaret alan komşular bahçeye geliyor, küçük çocuklarına hava aldırıyor, mevsimlerine göre yemiş yiyorlardı.

Bir gün hanımlardan birkaçı:

— Büyük hanım, demişlerdi. Bir dul maaşı ile hem çocuk okutuyor, hem üç kişinin daha boğazına bakıyorsunuz. Neden bahçenizi bir müteahhide verip de son zamanlarınızda rahat yaşamak istemiyorsunuz?

Pakize Hanım:

— Biz gerikafalıyız, demişti. Bu mahallede bizi öyle bilirler.

İçlerinde İsmet Hanım da vardı:

— Öyle demeyiniz hanımefendi, demişti. Siz sadece anılarınıza bağlı bir insansınız. Herkese, her şeyi vermek, kimseden bir şey almamak size hoş geliyor. Çocuklar oynasın diye artık sebze bile ektirmiyorsunuz.

İhtiyar kadın:

— Varsın çocuklar oynasın, demişti. Ben kendi kızımdan, kendi torunumdan hayır görmedim. Bu can yoldaşlarımdan başka bütün bu ağaçlar benim evlatlarım, yakınlarım sayılır. Kimini kocamın babası, kimini de kocam dikmişti.

Bir gün çocuklardan biri küçük bir dalı kırınca Pakize Hanım:

— Bak oğlum, demişti. Ağaçların da canı vardır. Onların sesleri çıkmaz ama canları acır. Canları acıyınca ağlar. Bu dalın kırık yerinden akan beyaz su ağacın gözyaşı, kanıdır.

Koskoca semtte bu bahçeden başka ne bir park vardı, ne de bir yeşillik. Her taraf beton binalarla, apartmanlarla doluydu. Yalnız o köşkün bahçesine gelenler yeşillik yüzü görüyor, biraz olsun ferahlıyordu.

Sonra, her akşam, ezan vakti yine saat kurma töreni yapılıyordu. Muhtar Bey'in odasına çıkıyorlardı. Dilek besmele çekerek saatin kapağını açıyor, sarı anahtarı alıyor, saatin kadranındaki deliğe sokarak altı defa çeviriyor, sonra saati hiç sarsmadan yine anahtarı yerine koyuyor ve camlı kapağı yavaşça kapatıyordu.

Pakize Hanım:

— Eline sağlık kızım, diyordu. Bu saat Muhtar Bey'in babasının gençliğinden beri çalışıyor. Bir gün, bir an bile durmamıştır. Bu pandül böyle sallanır, her sallanışta saniyeleri geçmiş zamana aktarır. Benden sonra da bu saat böyle çalışacak, sen onu koruyacaksın. O evin içinde bir ses, ayrı bir can yoldaşıdır.

- SON -

42

KEMALETTİN TUĞCU

1902 - 1996

Sevgili Çocuklar,

Hepinizin çok iyi tanıdığı Kemalettin Tuğcu'dan kitaplığınıza yeni kitaplar kazandırmaya devam ediyoruz.

Usta ve kıvrak kalemiyle Türk çocuklarına ömrünü ve gönlünü veren Kemalettin Tuğcu'nun şimdiye kadar hiçbir yerde yayınlanmamış bu güzel eserini de zevkle okuyacağınızdan eminiz.

Kemalettin Tuğcu Serisi (50 Kitap)

1-Kuklacı (100 TEMEL ESER)
2-Bir Garip Kızcağız
3-Babam ve Ben
4-Yetimler Güzeli
5-Dilenci Baba
6-Kuyulu Bahçe
7-Annelerin Çilesi
8-Yetim Ali
9-Sokak Köpeği
10-Dağdaki Yabancı
11-Deniz Kızı
12-Benim Annem
13-Küçük Serseri
14-Şeytan Çocuk
15-Yılanlı Bağ
16-Bu Çocuk Kimin?
17-Cambazın Kızı
18-Toprak Adamları
19-Köyde Unutulanlar
20-Sütannem Nazlı
21-Süt Kardeşler
22-Babasızlar
23-Köyden Gelen Kız
24-Kız Evlat
25-Küçük Bey
26-Baba Evi
27-Balıkçının Kızı
28-Küçük Hanım
29-Güllü Bahçe
30-Tanrı Misafiri
31-Bir Dağ Masalı
32-Doğduğum Ev
33-Küçük Erkek
34-Satılan Çocuk
35-Büyüklerin Günahı
36-Hacı Baba
37-Annemin Hikâyesi
38-El Kapısı
39-Köydeki Arkadaşım
40-Çocuk İhtiyar
41-Sokaktan Gelen Çocuk
42-Can Yoldaşları
43-Küçük İşportacı
44-Eskicinin Köpeği
45-Çocukluk Arkadaşım
46-Ana Kucağı
47-Kırk Ev Kedisi
48-Kartal Yuvası
49-Karakaçan
50-Devlet Kuşu

ISBN: 978-9753810296

DAMLA YAYINEVİ®

Tel: 0212 514 28 28
Faks: 0212 528 24 01

www.damlaegitim.com